

Archeologienota Kortrijk Gullegemsestraat 90

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Sander DEBRABANDERE

15-4-2021

Titel: Archeologienota Kortrijk Gullegemsestraat 90

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke, Sander Debrabandere en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 -
www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021C468

Intern projectnummer: 2021.075

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Kortrijk (Heule), Gullegemsestraat 90 en Wevelgem (Gullegem),
Laagweide

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 67306,07 en Y: 169924,24; X: 72837,27 en Y: 172764,59

Oppervlakte plangebied: 10 901m²

Kadastergegevens: Kortrijk, afdeling 8 Heule, Sectie A, perceel 693E en Wevelgem, afdeling 3
Gullegem, perceel 316H (zie figuur 8)

Topografische kaart: zie figuur 6 en 7

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Sander
Debrabandere (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 15/04/2021

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	15
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	16
2.4. HISTORISCHE SITUERING	19
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	28
3. SYNTHESE	30
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	30
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	31
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	32
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	33
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	34
4. SAMENVATTING	36
5. BIBLIOGRAFIE	39
6. BIJLAGES	40

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Kortrijk (Heule) Gullegemsestraat 90 (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵ Daarnaast was de bestaande archeologienota ook belangrijk als bron.⁶

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

⁶ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/9193>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

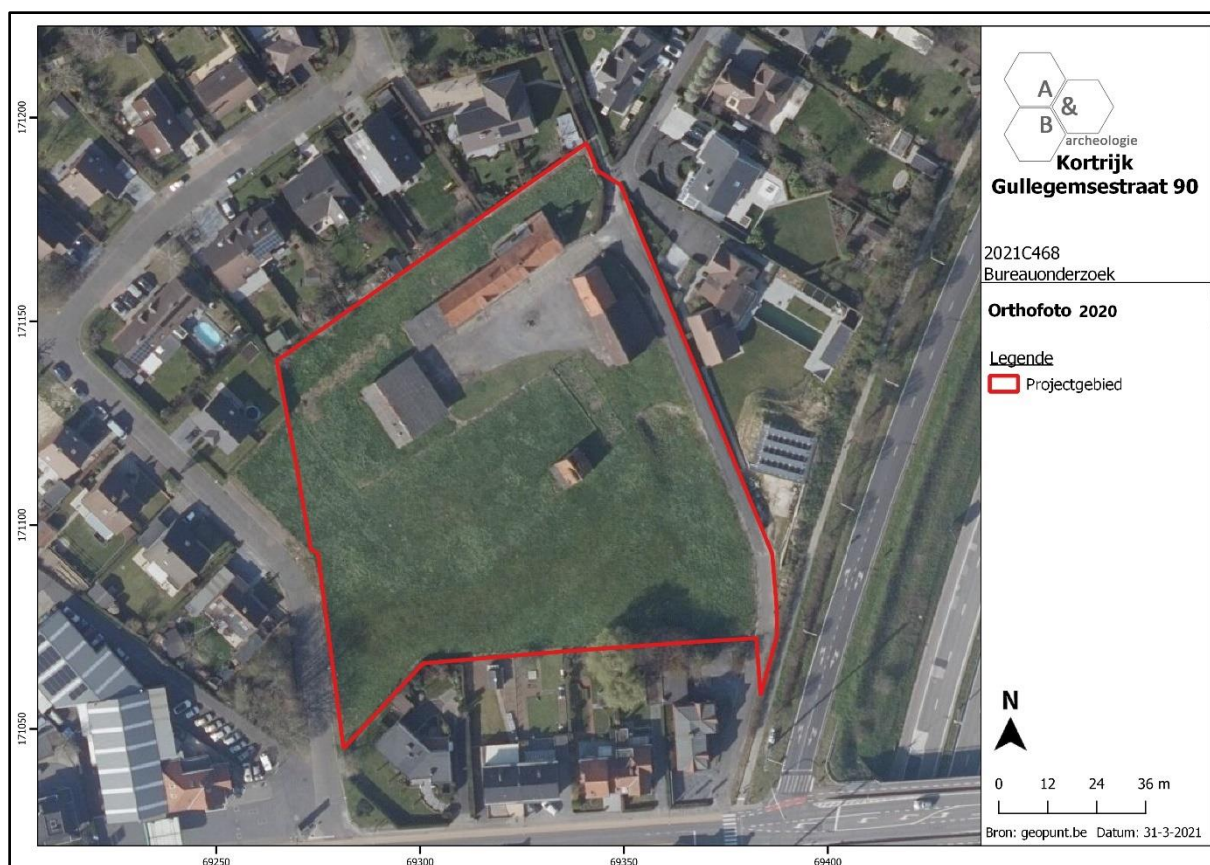
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, 10 901m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is bebouwd met diverse losstaande gebouwen (woonhuis, stallen, opslagplaatsen) horende bij de hoeve gelegen op het adres Gullegemsestraat 90. De gebouwen situeren zich in de noordelijke helft van het terrein, ertussen is een verharding aanwezig. Rond de gebouwen zijn er weilanden, met centraal in het oosten een (drooggevallen) vijver. Langsheen de oostelijke grens is de hoeve bereikbaar via een lange oprit die verbinding maakt met de Gullegemestraat, die iets ten zuiden van het terrein is gelegen. Tussen het plangebied en deze straat bevinden zich een aantal huizen en tuinen. De oprit splitst zich verder naar het noorden in 2 wandel-/fietspaden die toegang geven tot de verkaveling die zich ten noorden van het plangebied bevindt. Het grootste deel van het terrein is gelegen op grondgebied Heule (deelgemeente van Kortrijk), het westelijke perceel bevindt zich op grondgebied Gullegem (deelgemeente van Wevelgem) en grenst aan de straat Laagweide.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

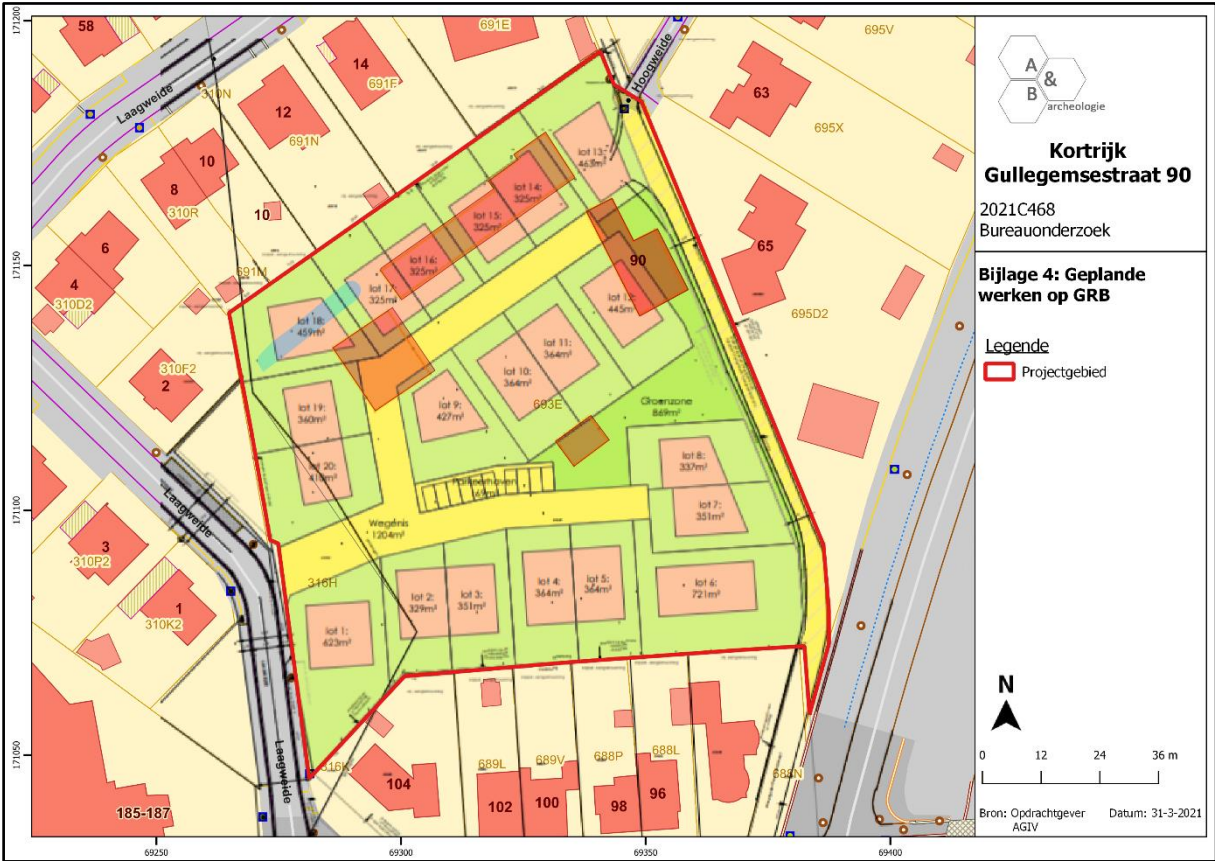
Figuur 2 Zicht op het plangebied, gezien vanuit het zuidwesten (bron: <https://www.google.com/maps>).

Figuur 3 Zicht vanuit het zuiden op de oprit langsheen de oostelijke grens (bron: <https://www.google.com/maps>).

2.2.
Geplande werken

De inrichting van het terrein wordt volledig gewijzigd: alle gebouwen worden afgebroken, de weiden gesupprimeerd en de gronden worden bouwrijp gemaakt voor een verkaveling van 20 bouwloten. Er worden open en halfopen woningen voorzien, met bij elke woning een tuin, en georiënteerd op een nieuwe wegenis die in het westen zal aansluiten op de straat Laagweide. Langs deze nieuwe wegenis worden enkele parkeerplaatsen voorzien, en in het oosten sluit deze aan op een groenzone. Langs de oostelijke grens van het terrein wordt de huidige oprit tot de woning gevrijwaard, dit is een strook van 5,22m breed waarop een erfdienstbaarheid van uitweg van kracht is. De totale oppervlakte van bouwloten, wegenis en groenzone is 10 274m², dit betekent dat de zone van erfdienstbaarheid 627m² inneemt. Daar gebeuren geen werken, op de rest van het terrein zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden: het slopen van de gebouwen en het opbreken van de verharding, het bouwrijp maken van de landbouwgronden, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis en de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, de groenzone,... Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Figuur 4
Ontwerpplan geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

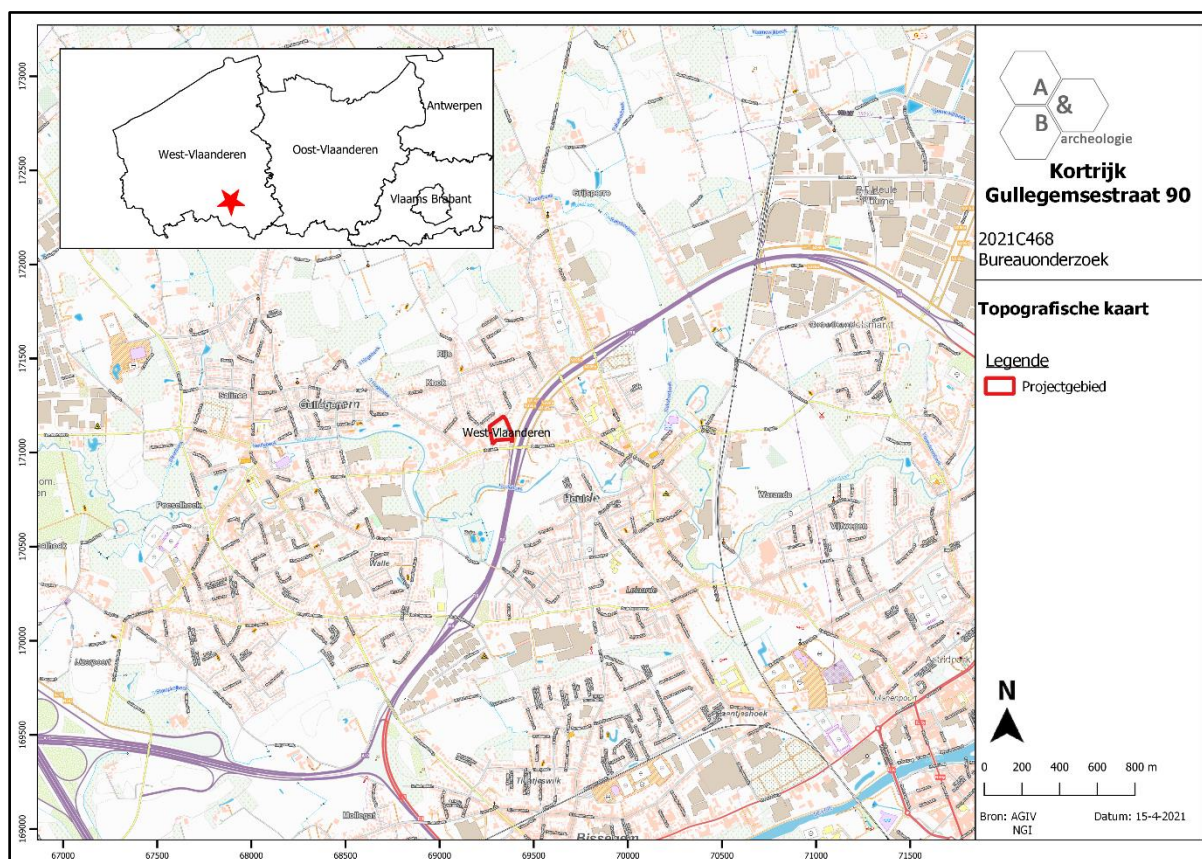
Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

2.3. Landschappelijke ligging

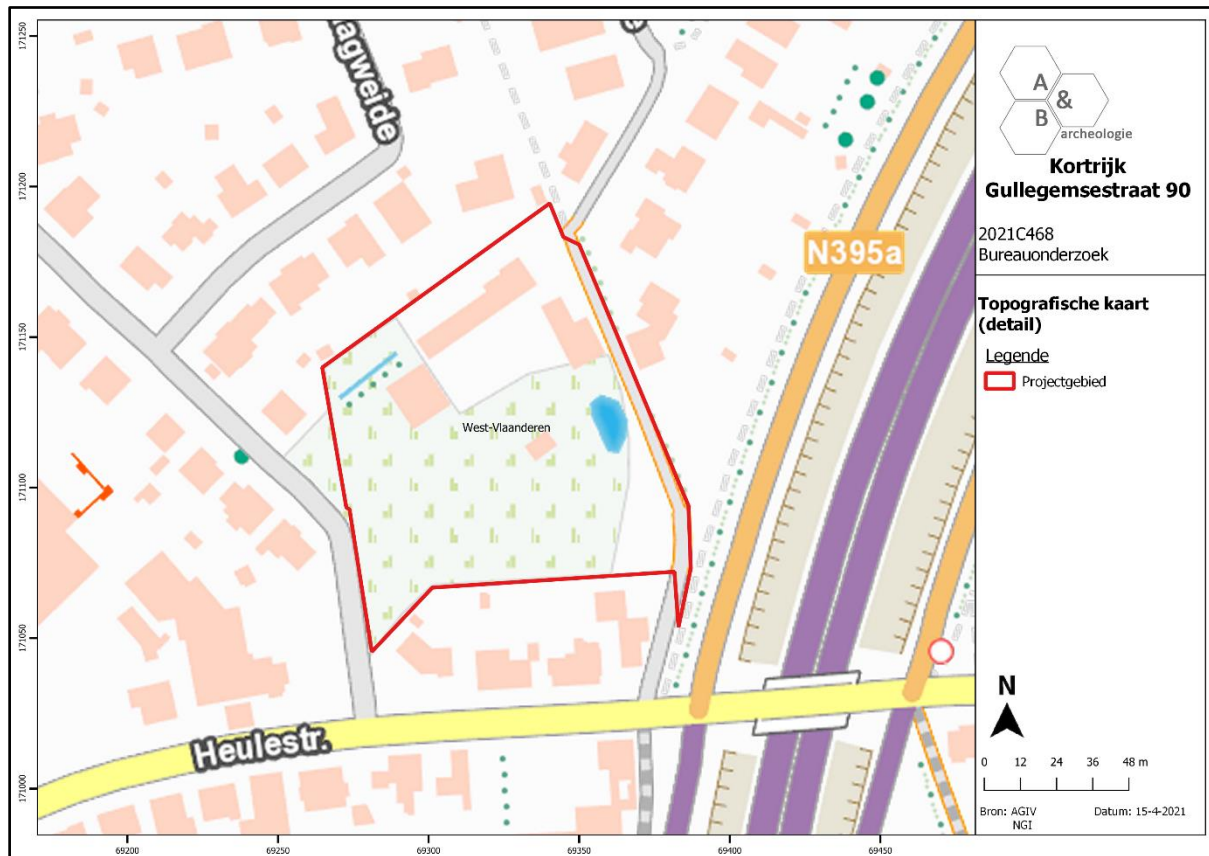
2.3.1. Topografische situering

Het plangebied is te situeren ten noordwesten van Kortrijk, een stad in het zuidoosten van de provincie West-Vlaanderen. Het grootste deel van het terrein is gelegen op grondgebied Heule (noordwestelijke deelgemeente van Kortrijk), het westelijke perceel bevindt zich op grondgebied Gullegem (deelgemeente van Wevelgem). De kern van Heule is ca. 800m ten oosten te situeren, die van Gullegem ca. 1,3km ten westen. De Gullegemsestraat is onderdeel van de weg die beide kernen met elkaar verbindt. Net ten oosten van het plangebied loopt de R8 (ringweg rond Kortrijk), die hier op- en afritten heeft met de Gullegemsestraat. De R8 loopt onder deze straat door. Het plangebied wordt aan alle zijden omgeven door woningen, tuinen en/of wegen. Ten zuiden van de woningen gelegen aan de overzijde van de Gullegemsestraat is een strook onbebouwde landbouwgronden aanwezig aan weerszijden van de Heulebeek. De ruimere omgeving is echter hoofdzakelijk sterk bebouwd.

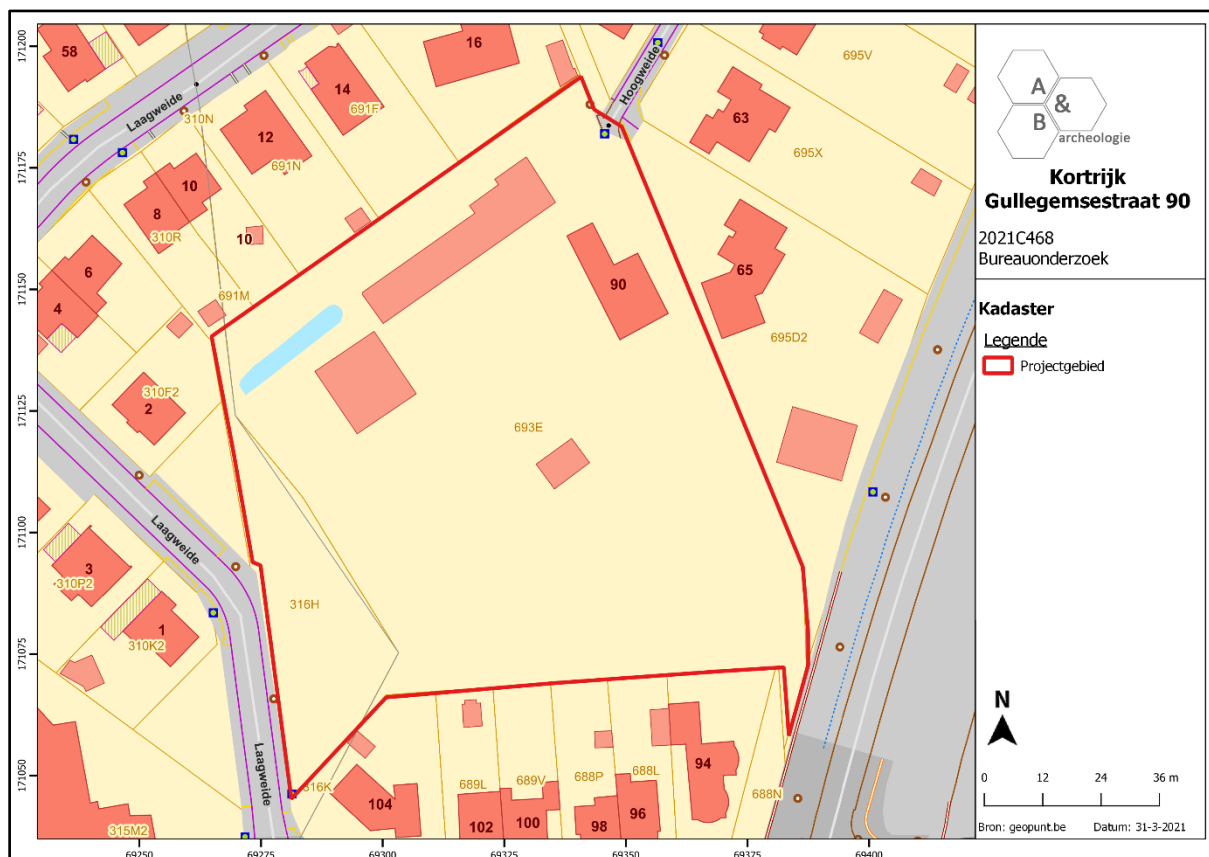
Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het plangebied aangeduid als 'Akkerbouw', 'Andere bebouwing' en 'Weiland', wat ongeveer overeenkomt het huidige gebruik.

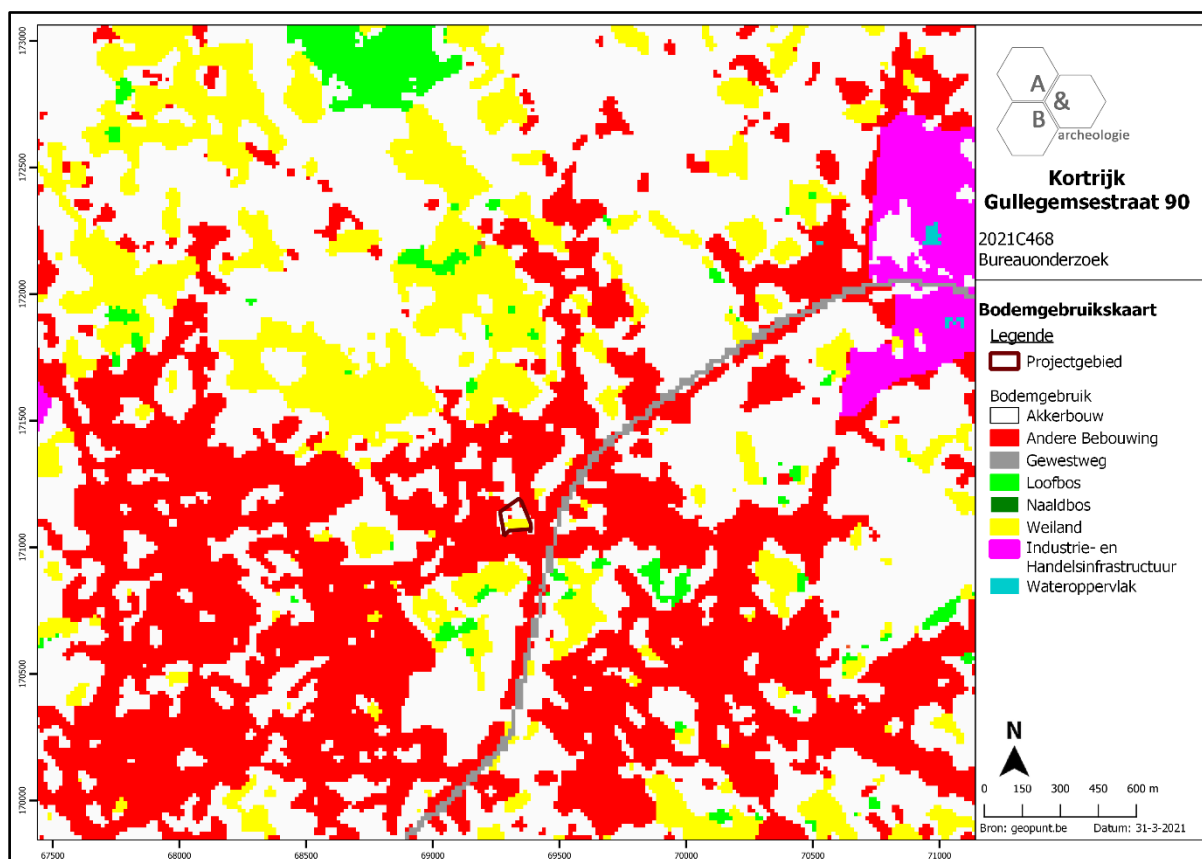
Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

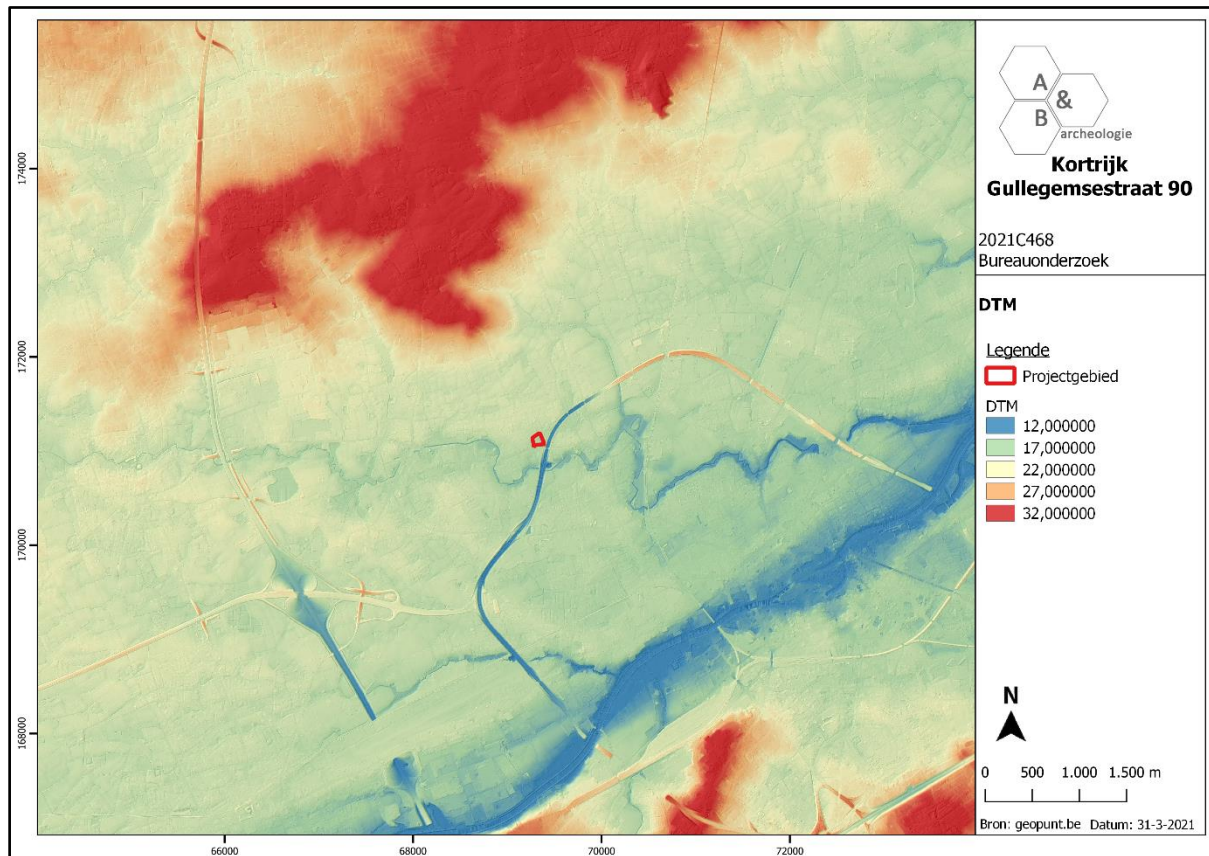
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

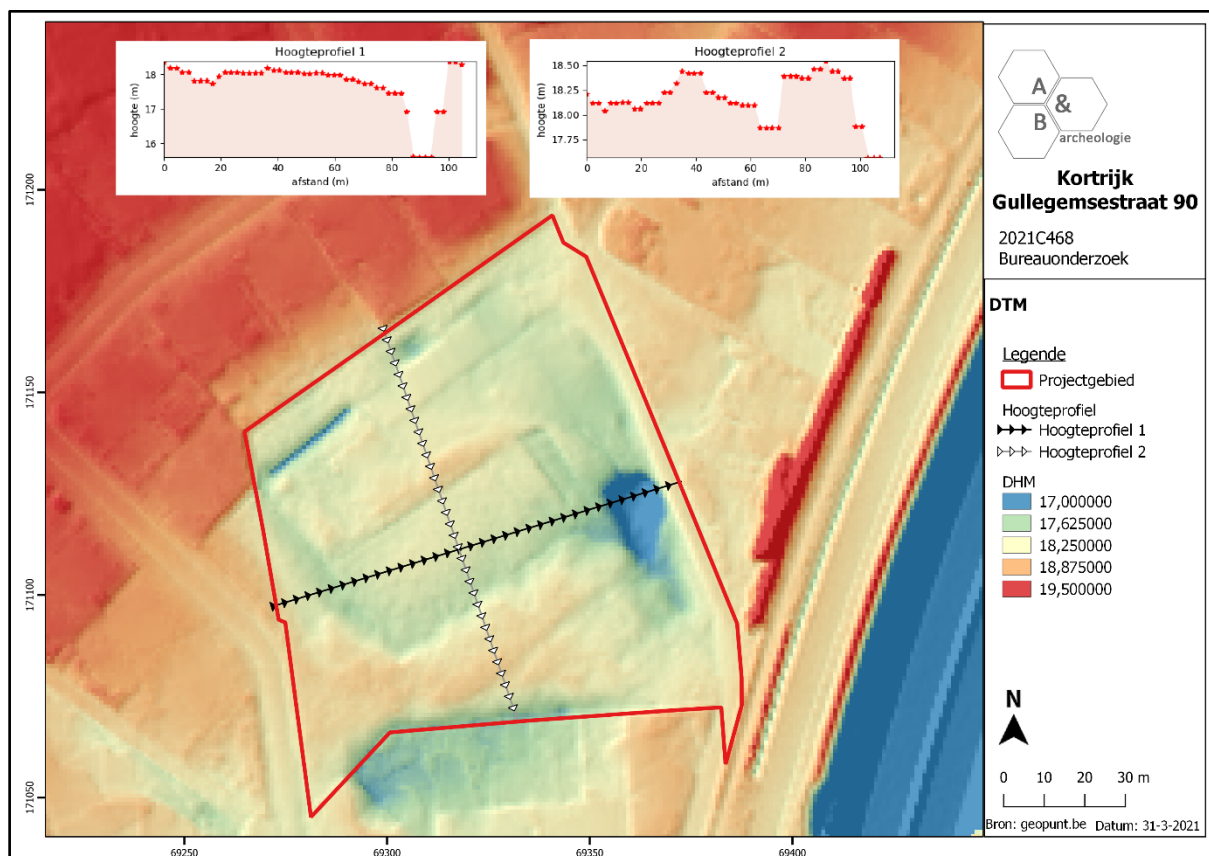
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

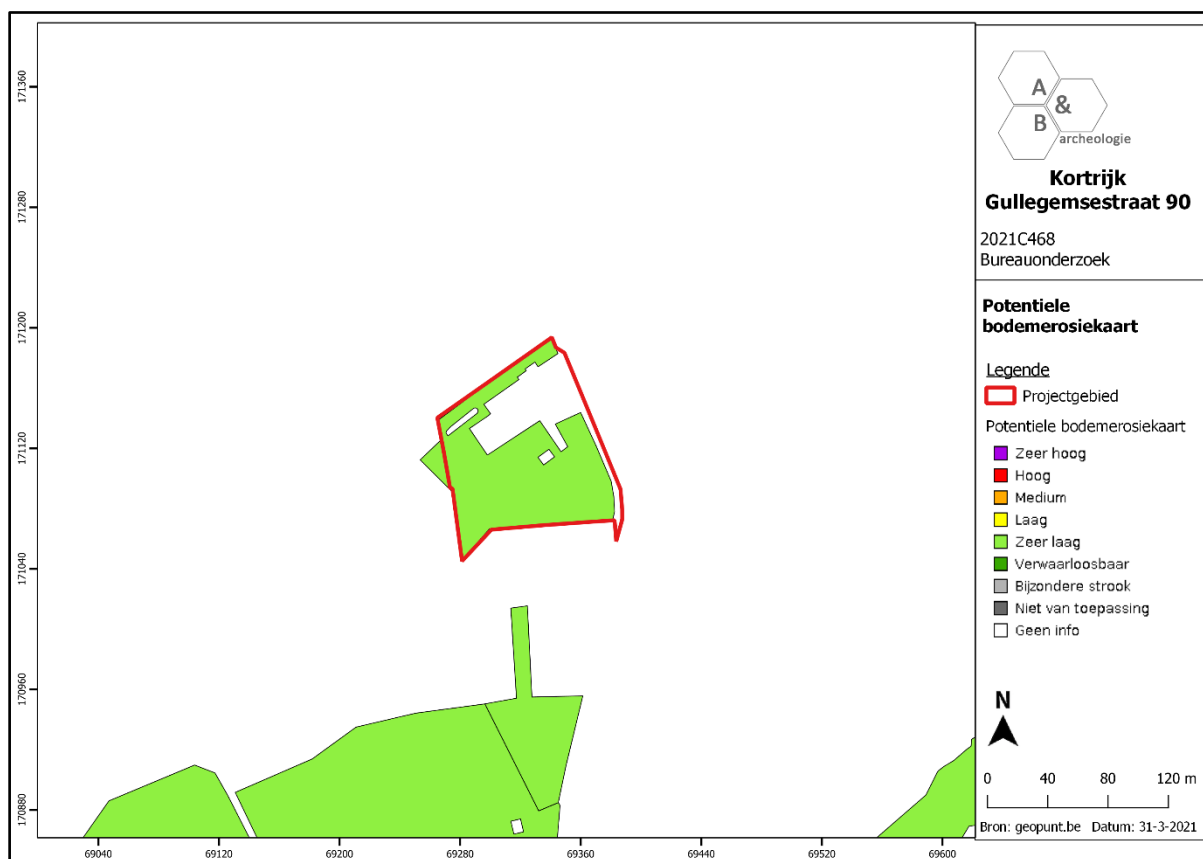
Het plangebied is te situeren op tamelijk vlakke gronden ten noorden van de vallei van de Heulebeek en op enige afstand ten zuiden van een zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug. De kronkelende, west-oost lopende Heulebeek bevindt zich ca. 250m ten zuiden van het terrein en mondt verder naar het oosten in Kuurne uit in de Leie. Op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het maaiveld van het plangebied een ietwat geaccidenteerd verloop kent, met hoogtewaarden die schommelen tussen ca. +17,70m TAW en ca. +18,30m TAW. De vijverpartij in het oosten is duidelijk lager gelegen (ca. +15,80m TAW). Het maaiveld van de gronden ten noordwesten, noorden en oosten is hoger gelegen, mogelijk is dit kunstmatig tot stand gekomen bij het verkavelen van deze gronden. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied grotendeels lichtgroen ingekleurd, wat duidt op een zeer lage erosiegraad.

Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart worden diverse bodemsoorten gekarteerd op het plangebied:

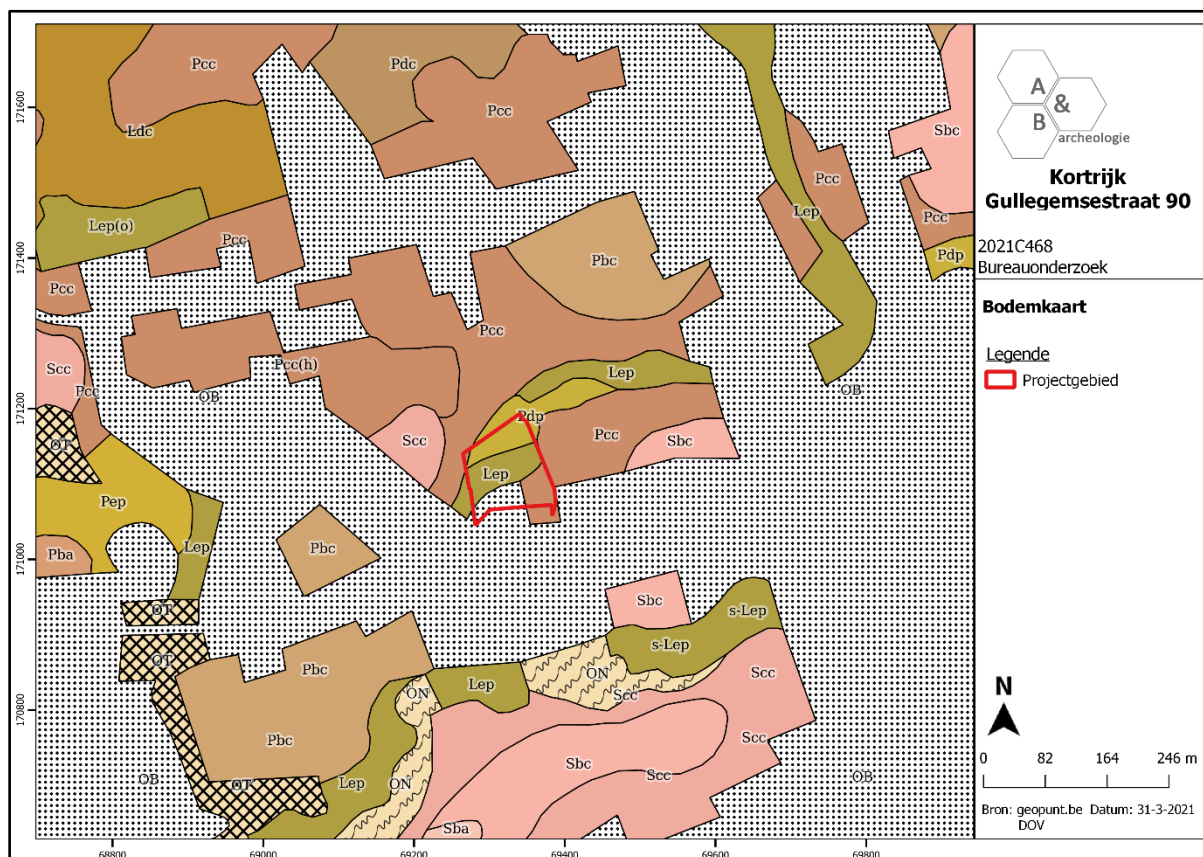
- Pdp in het noorden: matig natte licht zandleembodem zonder profiel. Het zijn meestal colluviale gronden zonder profielontwikkeling. De Ap is ongeveer 30cm dik, homogeen, zeer donker grijsbruin en goed humeus. Tussen de bouwvoor en de Cg komt veelal een zwak humeuze overgangshorizont voor. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60cm. De bodems zijn veelal te nat in de winter.
- Lep centraal: natte zandleembodem zonder profiel. Deze hydromorfe alluviale bodem is veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter; vochtig in de zomer. De kleur is overwegend grijs met talrijke roestvlekken; dieper dan 80cm wordt blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen.
- Pcc in het zuidoosten: matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizon. De bouwvoor is grijsbruin, 25-30cm dik en goed humeus. Bij de gedegradeerde eenheden met verbrokkelde textuur B werd bij de in cultuurname een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap, waaronder een bruingle overgangshorizont, 20-30cm dik, voorkomt. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80cm. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de Tertiaire

onderliggende formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen. De waterhuishouding is gunstig maar de bodems met klei of klei-zand substraat kunnen een lichte wateroverlast vertonen in de winter.

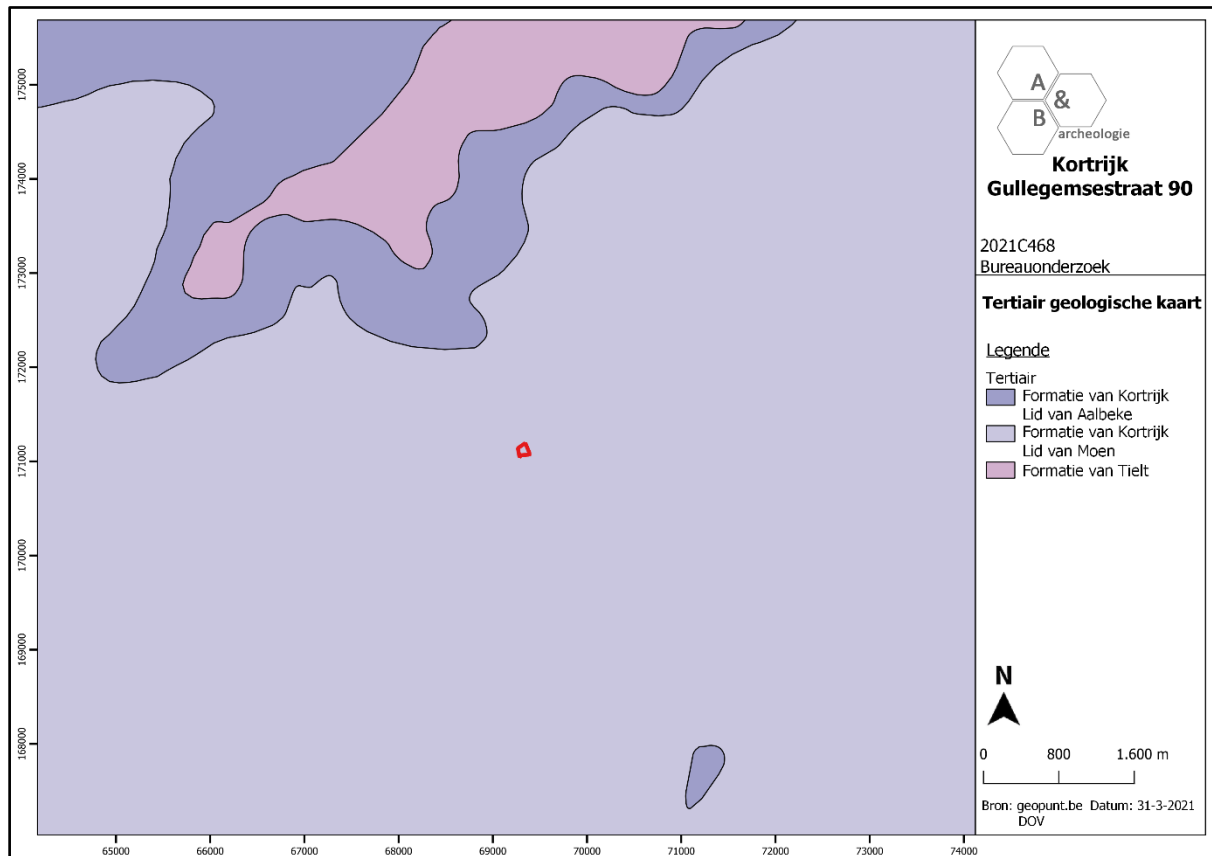
- OB in het zuidwesten: soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.

2.3.4. Geologische situering

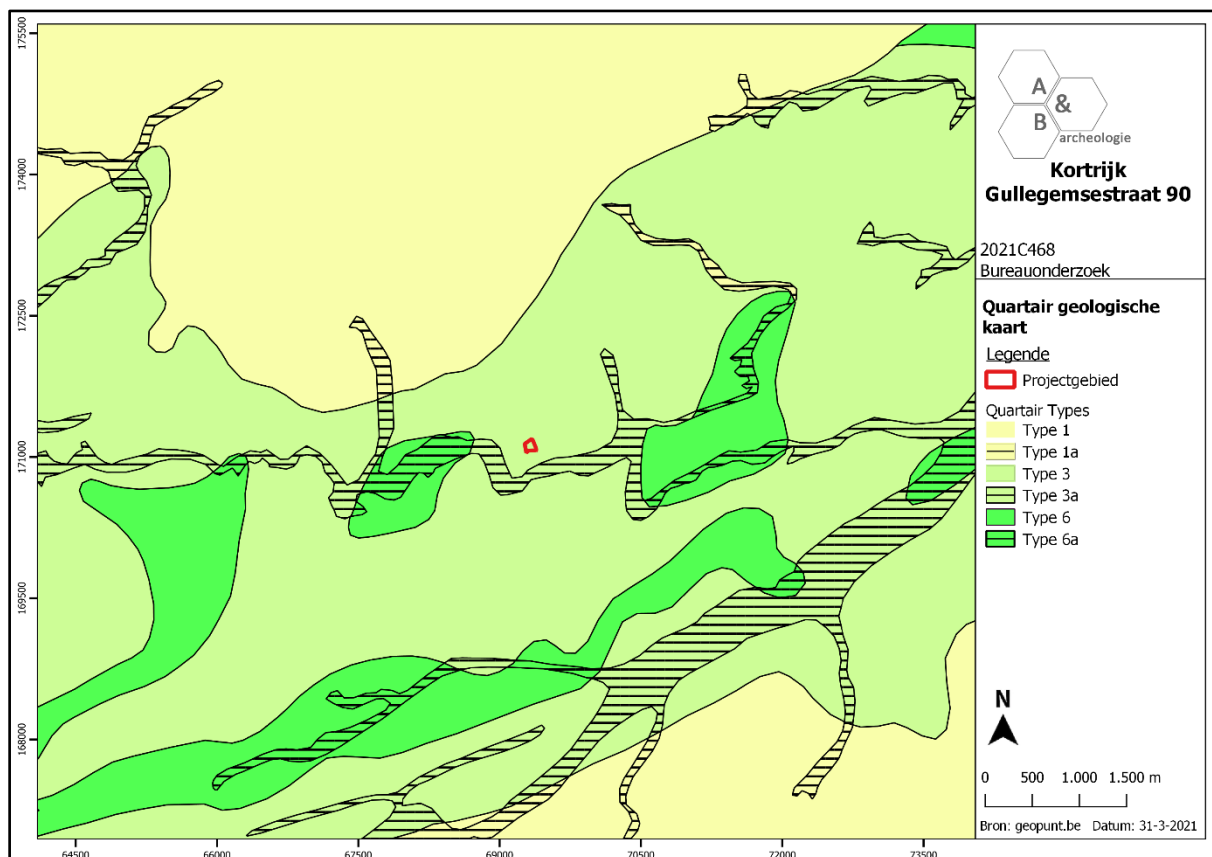
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen die toebehoren aan de Formatie van Kortrijk, Lid van Moen: grijze klei tot silt, kleihoudend, kleilagen; Nummulites planulatus. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 3: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

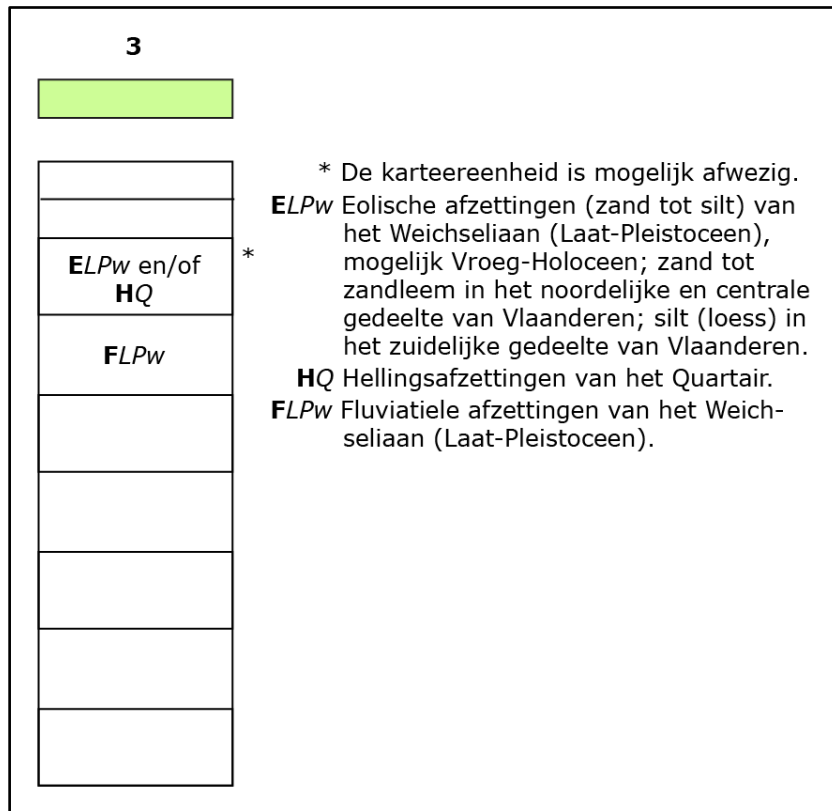
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

- **Algemeen**

De oudste nederzettingen te Heulen zijn waarschijnlijk van neolithische oorsprong en te situeren op de hoogste punten van de gemeente: aan de grens met Gullegem en Sint-Eloois-Winkel, het Heulebos en het hoogste punt van de Mellestraat. In de Romeinse tijd wordt het Heulse grondgebied doorkruist door enkele wegen, zoals onder meer de zogenaamde Ieperseweg die over Moorsele via Ieper in de richting van Cassel liep, de weg van Kortrijk naar Izegem en deze naar Roeselare, de Beiaardstraat en de Mellestraat. Verschillende vondsten, waaronder tegulafragmenten weergevonden tussen de Bozestraat en de Heulebeek, wijzen op Gallo-Romeinse nederzettingen naar het centrum toe. In de Frankische periode wordt het landschap nog grotendeels gedomineerd door bossen. Hiervan rest enkel het zogenaamd Heulebos. De oudste vermelding van Heule is te vinden in een akte van 1111 waarin "Sigerus de Hula" vier bunders land te Maria-Lierde schonk aan het kapittel van de kerk van Harelbeke. De dorpsnaam is mogelijk afgeleid van het Middelnederlandse woord "höle" (waterafloop, rivier). De dorpsheerlijkheid Heule wordt gehouden van het kasteel van Kortrijk, één van de 14 leenhoven van de Graaf van Vlaanderen, en was met haar ongeveer 45 achterlenen (1502) het voornaamste rechtsgebied in Heule. Daarnaast waren er nog de heerlijkheden Bacterelst, Bissegemstrate (Hembyze) en de ammanie van Steureambacht. Vanaf de 14de eeuw maakt Heule deel uit van de Roede van Menen, op zijn beurt onderdeel van de Kasselrij Kortrijk. Reeds in 1143 wordt Heule aangeduid als een parochie. Het patronaat van de kerk is in handen van het Sint-Pieterskapittel te Rijsel. Omdat de kerk op het grondgebied van de heerlijkheid Heule lag wordt de heer van de heerlijkheid vanaf de 14de eeuw ook aangeduid als de heer van de parochie Heule. Tot in de 18de eeuw zal Heule deel uitmaken van het bisdom Doornik, decanaat Kortrijk. In 1144 wordt voor de eerste maal melding gemaakt van een kerk op de heerlijkheid Heule. Deze eerste kerk had waarschijnlijk Amandus als patroonheilige. Na de stichting van de kapelanie van de H. Eutropius door Willem van Grysperre (1295) verdrong deze geleidelijk Amandus als patroonheilige.

Tijdens de Beeldenstorm (1566-1579) worden het dorp en de kerk zwaar beschadigd. Het koor en de grafkapel van de heren van Heule liggen volledig in puin. Het kasteel van Heule, gelegen ten noordoosten van het huidige "Hof van Heule", wordt vermoedelijk definitief verwoest in 1578. In het begin van de 17de eeuw tekent zich een veelbelovend herstel af, dat echter in een minimum van tijd tenietgedaan wordt door oorlogsgeweld. In 1646 heeft Heule te lijden onder de aanwezigheid van de prins van Orléans die vanuit het dorp zijn aanvallen op Kortrijk organiseert. In 1667-1668 volgt een nieuwe belegering van Kortrijk. In de periode 1672-1677 raakt Heule opnieuw in het strijdgewoel betrokken. Het Verdrag van Nijmegen (1678) beëindigt de oorlog tussen Lodewijk XIV en Karel II van Spanje. In uitvoering van het verdrag wordt de stad en de Roede van Menen, met inbegrip van Heule, overgedragen aan Frankrijk. In 1678 wordt het Kortrijkse aan Spanje teruggeschonken, met uitzondering van de Roede van Menen, en Heule, dat tot in 1713 Frans grondgebied zal blijven. Tijdens het Franse beleg van Kortrijk (1683-1684) ondervindt Heule zware beschadigingen. In de loop van de Negenjarige Oorlog (1688-1695), houden in 1690 Franse soldaten zwaar huis in het dorp. Vier jaar later breekt vervolgens een pestepidemie uit die het inwonersaantal sterk doet teruglopen. Als gevolg hiervan ontstaat een economische crisis die zal

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14508>

aanslepen tot in de 18de eeuw, en die de landbouwproductie en de werkgelegenheid volkomen ontreddert. Gedurende de Spaanse Succesieoorlog (1701-1713) hebben de dorpingen te lijden onder allerlei opeisingen. Door het Verdrag van Utrecht (1713) wordt de Roede van Menen opnieuw bij de Zuidelijke Nederlanden gevoegd; ze zal tot aan het einde van het Ancien Régime evenwel een afzonderlijke Kasselrij blijven vormen. Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) worden de Zuidelijke Nederlanden vanaf 1744 opnieuw door Franse troepen bestormd. Menen, hoofdstad van de roede waartoe Heule behoorde, capituleert in 1744. De felle gevechten om Kortrijk in 1745 en de driejarige Franse bezetting brengen andermaal verwoesting met zich mee. De Vrede van Aken (1748) heeft tot gevolg dat de Zuidelijke Nederlanden opnieuw Oostenrijks grondgebied worden. Onder de regering van Maria-Theresia (1740-1780) kennen onze gewesten een zekere voorspoed. Na de Brabantse Omwenteling en het korte bestaan van de Verenigde Belgische Staten (1789-1790) komt de Oostenrijkse restauratie (1790-1792). Als reactie op de Franse invallen logeert een Oostenrijks bataljon onder leiding van Clayrfait in 1792 te Heule en Gullegem, die daardoor aanzienlijke schade oplopen. In 1793 verblijft in Heule, Kuurne en Gullegem daarenboven nog eens een verslagen Franse colonne, die verschillende hoeves in de omtrek plundert. In 1794 heroveren de Franse troepen onze gewesten. Dit gaat ook in Heule gepaard met zware plunderingen van o.m. de Warandekapel en de kerk, waarvan de sacristie wordt ingericht als paardenstal. De Sint-Katharinakapel ontsnapt aan de vernielingen doordat zij bij de openbare verkoop wordt aangekocht door een parochiaan die ze in 1802 opnieuw aan de geestelijkheid overdraagt. Als een gevolg van het concordaat van paus Pius VII en Napoleon (1801) wordt Heule onttrokken aan het bisdom Doornik en ondergebracht in het nieuwe bisdom Gent. Bij de heroprichting van het bisdom Brugge (1834) gaat de parochie mee over naar dit bisdom. Pas in 1839 wordt Heule overgeheveld naar het decanaat Kortrijk.

Al in de 18de eeuw wordt in bijna elk gezin van Heule aan huisnijverheid gedaan. Tijdens de periode van de Verenigde Nederlanden (1815-1830) kampt Heule met een sterke textielcrisis door het verlies van de Franse markt en de stijgende Engelse en Duitse concurrentie, in 1830 gevolgd door het verlies van de Nederlandse markt. Op dat ogenblik kent de gemeente nog geen fabrieken. De drie wind- en twee watermolens worden uitsluitend gebruikt om graan te malen. Vanaf circa 1850 ontwikkelt de Leiestreek zich echter als een internationaal centrum voor de productie van vlas. Specifiek voor Heule is de bouw van zwingelmolens. De concurrentie van de vlasstoommachines maakt echter dat er in 1890 nog slechts drie vlasmolens overbleven. Vanaf 1848 doorkruist de spoorlijn Kortrijk-Brugge het grondgebied van Heule. In 1860 luidt de vlasfabriek van De Quinamar de mechanisatie van Heule in. Tussen 1835 en 1934 worden ca. 17 gemechaniseerde vlaszwingelarijen opgericht. Machines zorgen verder voor de aandrijving van één vlaslinnenblekerij, vier vlasfabrieken en vijf roterijen. In 1900 wordt de aloude weverij De Jaegher gemechaniseerd en de gebroeders Verhoost richten in 1905 een lijnwaadfabriek op. Daarnaast gaan ook niet-textielgebonden bedrijven zich in Heule vestigen: de loodwitfabriek van Paul Lagae (1875), het metaalconstructiebedrijf De Meestere (1890), en de brouwerij De Quinamar in de Mellestraat (1901). De opkomende industrialisatie en mechanisatie hebben een daling van het economisch belang van de landbouw tot gevolg. De economische bloei creëert de mogelijkheid tot het verstrekken van onderwijs. Uit de armenschool (1806) ontstaat het klooster van de Zusters van Liefde van Heule, die een meisjesschool oprichten (1836) waaruit een pensioonaat groeit (1841). Heule-Watermolen krijgt zijn eigen school in 1854.

Vanaf eind juni 1917 leidt Manfred von Richthofen vanuit zijn hoofdkwartier op het kasteel van Marke het beruchte "Flying Circus", het Jachtgeschwader I, dat verspreid lag over de vliegvelden Marke, Bissegem en Heule-Watermolen. Bij de bevrijding van Heule in oktober 1918 wordt het dorp langdurig onder vuur genomen, waardoor vele woningen verwoest worden en er talrijke slachtoffers vallen.

Tijdens het Interbellum zet de industrialisatie van Heule zich verder met onder andere de oprichting van de zijdeweverij Van Ackere en Vandeginste (1928), de weverij voor meubelstof/twijnderij N.V. Velam (1929), de constructiewerkplaats voor pompen en compressoren Lepauw (1932), de betonwerkerij Lapeire (1932) en de katoenweverij Cleppe.

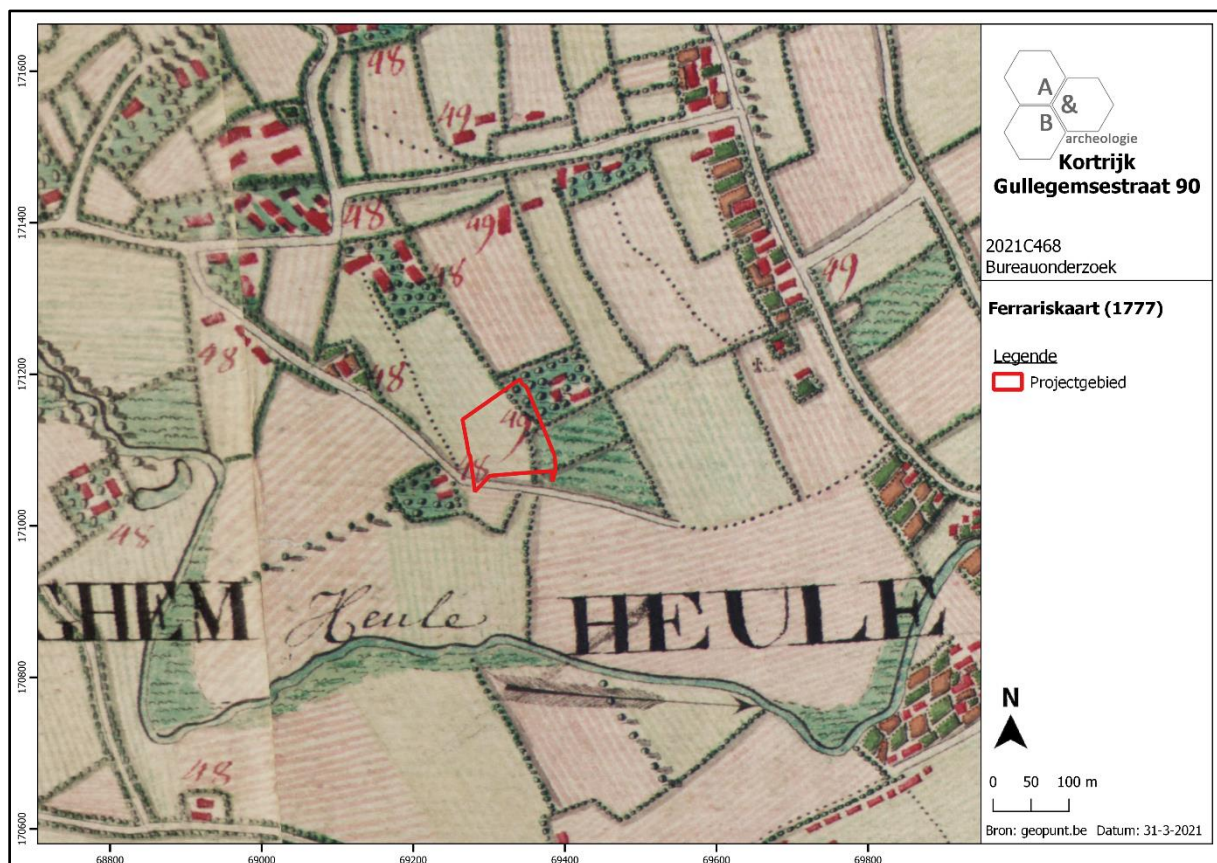
Reeds snel na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog wordt Heule in het strijdgewoel betrokken. Bij de doorbraak in mei 1940 wordt Heule zwaar beschoten in het kader van de Leieslag. Op 24 mei 1940 worden kerk en pastorie getroffen door een obusinslag, de dag nadien wordt het pensionaat in de Mellestraat geraakt. Diezelfde 25ste mei 1940 bereiken de eerste Duitse soldaten het centrum van Heule. Bij geallieerde luchtaanvallen op Kortrijk op 10 mei 1944 en op 21 juli 1944 wordt de kerk grotendeels verwoest, enkel de toren blijft intact. Op 7 september 1944 verlaten de laatste Duitsers het dorp. Het duurt echter nog tot 8 mei 1945 vooraleer de bevrijding een feit was.

Tot omstreeks 1930-1940 is de vlasnijverheid toonaangevend. Rond 1950 raakt deze industrietak in moeilijkheden door de toenemende concurrentie van andere natuurlijke en kunstmatige vezels. Vele vlaszwingelarijen worden omgeschakeld tot weverijen, zodat Heule in 1959 negen weverijen telt. Naast de textielnijverheid nemen meubel- en houtbedrijven, scheikundige fabrieken en metaalbedrijven een steeds belangrijkere plaats in. In 1960 wordt op het grondgebied van Heule en Kuurne het industrieterrein Leiedal aangelegd, wat een verder industriële ontwikkeling tot gevolg heeft. Tijdens de jaren 1950 stagneert de bevolkingsgroei, waarschijnlijk ten gevolge van het woningprobleem. De periode tussen 1960-1980 wordt dan ook gekenmerkt door de bouw van een aantal nieuwe wijken, meestal aangelegd door de bouwmaatschappij "Heulse Heerd".

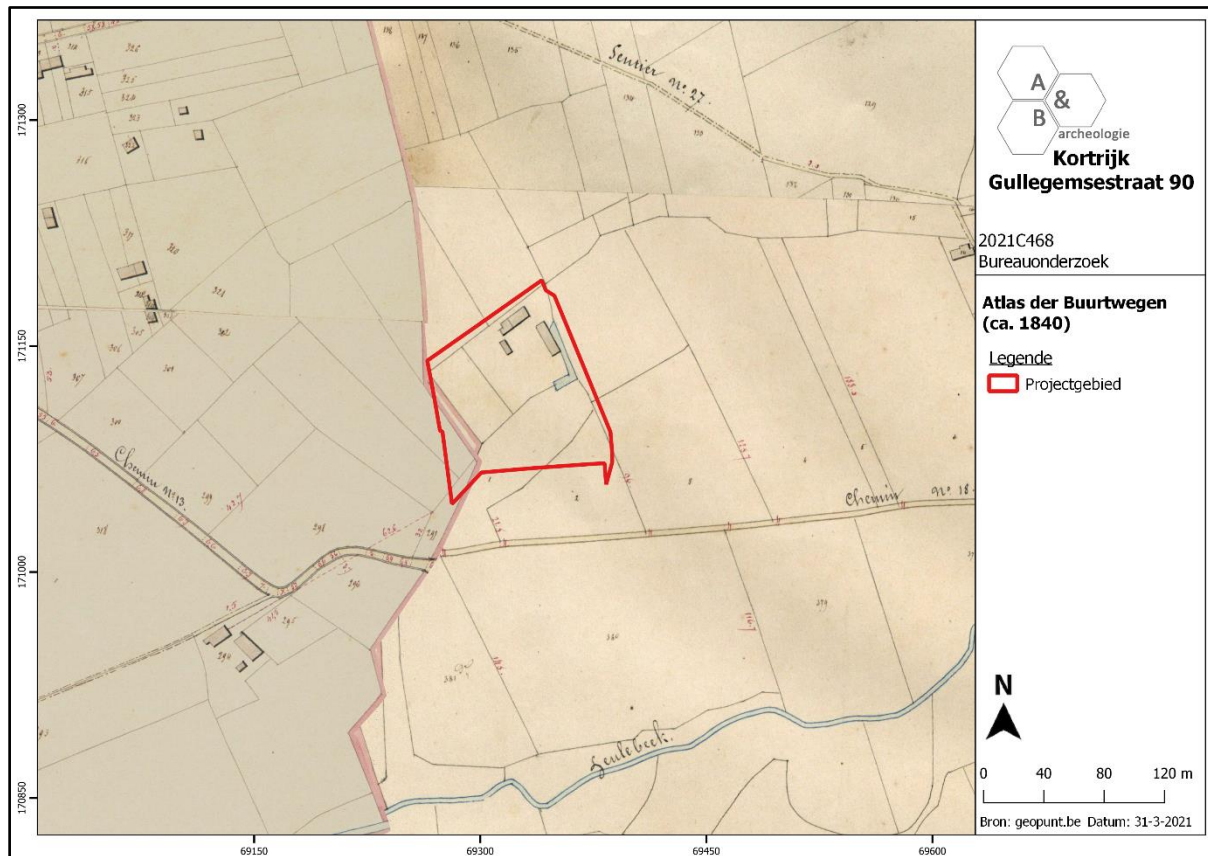
- **Plangebied**

Bovenstaand historisch overzicht geeft geen directe info over het plangebied, daarvoor is men aangewezen op de cartografische bronnen. De oudste betrouwbare kaart waarop het plangebied is afgebeeld, is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Een voorloper van de huidige Gullegemsestraat is reeds aanwezig; deze weg buigt ten westen van het plangebied af naar het noordwesten en loopt rond de vallei van de Heulebeek naar de kern van Gullegem. De huidige, eerder rechtlijnige verbinding tussen Heule en Gullegem met een brug over de Heulebeek dateert pas van de 2de helft van de 19de eeuw. Op de Ferrariskaart wordt net ten noordoosten van het terrein een hoeve met 3 losstaande gebouwen en een boomgaard afgebeeld; vergelijking met jongere kaarten doet besluiten dat deze gebouwen effectief binnen de grenzen van het plangebied zijn te situeren en dat de projectie op de Ferrariskaart enige afwijking vertoont. Tussen de gebouwen en de straat zijn akkers en weilanden gelegen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 toont effectief 3 losstaande gebouwen (2 grote volumes in het oosten en noorden, 1 kleiner volume in het westen) in de noordoosthoek van het terrein, met daarbij een restant van een rechthoekige gracht. De hoek van deze gracht bevindt zich min of meer op de plek van de huidige vijver in het oosten van het terrein. Eenzelfde configuratie is te zien op de iets latere Vandermaelenkaart. Het terrein ten zuiden van de gebouwen is in gebruik als

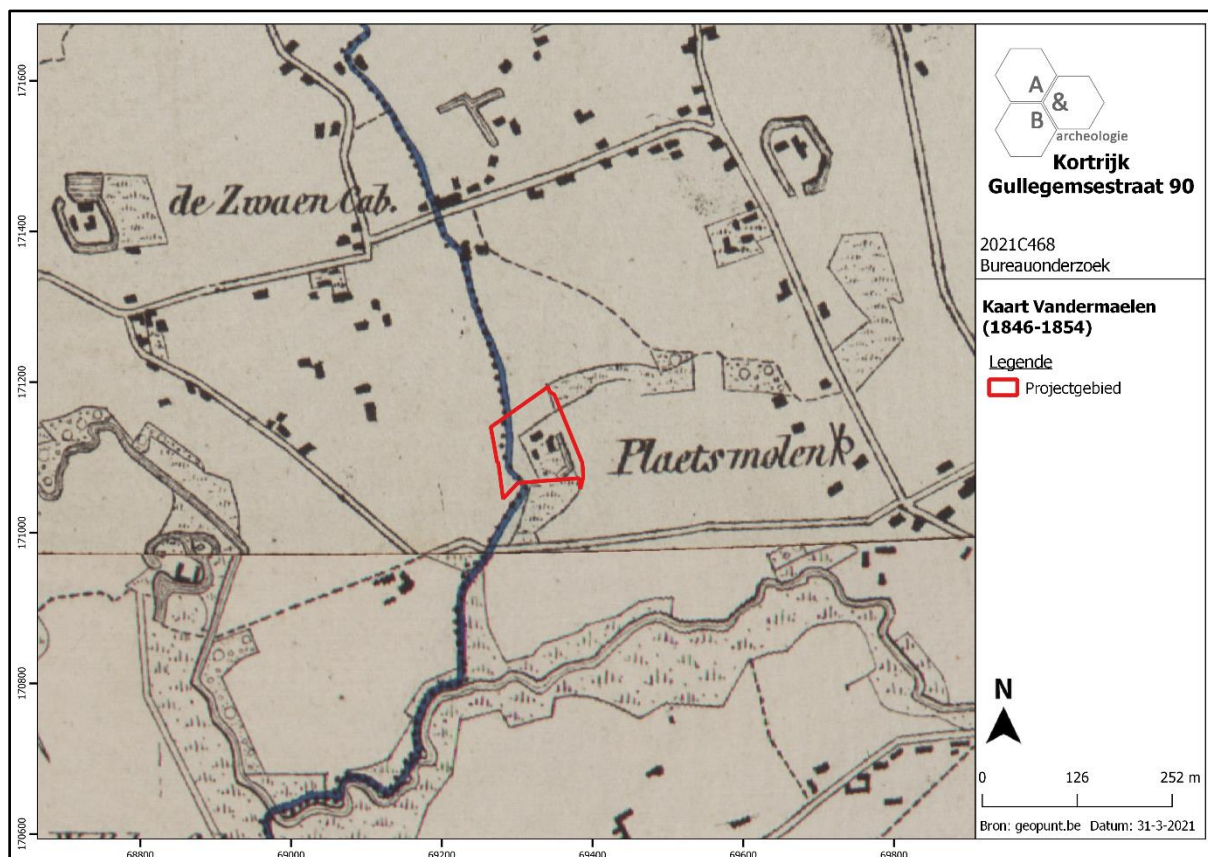
(nat?) grasland. Op deze kaart is de grens tussen Heule en Gullegem die in het westen van het terrein van noord naar zuid loopt duidelijk aangegeven. De Poppkaart is iets jonger, want daarop wordt de huidige loop van de Gullegemsestraat weergegeven. De 2 grootste bouwvolumes worden aangeduid, het kleine westelijke gebouwtje niet meer. Ten oosten, op de plek van de huidige oprit, is een weg aanwezig die verder noordwaarts loopt, op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 is dit duidelijker te zien. Op de topografische kaart van 1883 is het oostelijke gebouw iets uitgebreid, op de kaart van 1910 komt er een 3de gebouw bij op de plek van het voormalige kleine westelijke volume. Op beide kaarten wordt de rechthoekige grachtpartij opnieuw afgebeeld. De luchtfoto van 1971 is niet geheel duidelijk, maar de huidige gebouwconfiguratie is herkenbaar. Een deel van het terrein lijkt in gebruik als boomgaard. De weg in het oosten is nog aanwezig, de gronden ten noorden zijn nog onbebouwd en de ringweg is nog niet aangelegd. Op de foto van 1979-1990 is de boomgaard niet meer te zien, de gronden ten noorden zijn verkaveld en bebouwd en de ringweg is aanwezig, de brug ten zuidoosten van het terrein is in opbouw. Aan de invulling van het plangebied is sindsdien quasi niks meer gewijzigd. Het is onduidelijk in welke mate de huidige noordelijke en oostelijke gebouwen teruggaan op deze die reeds zijn afgebeeld op de Ferrariskaart. In ieder geval laat de rechthoekige grachtpartij, die op de meeste kaarten wordt afgebeeld en waarvan een restant bewaard is in de vijver, vermoeden dat de hoeve kan teruggaan op een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Grootschalige verstoringen lijken sinds ca. 240 jaar niet te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

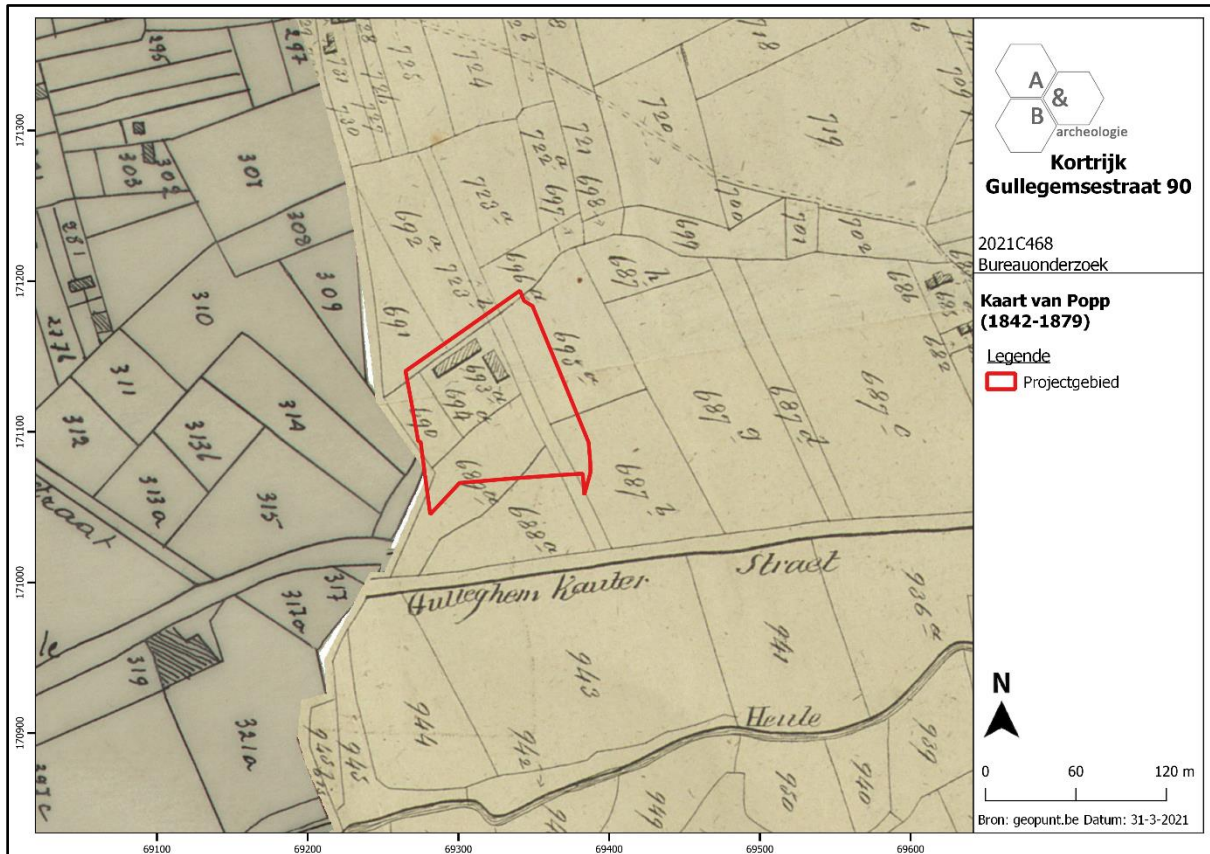
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

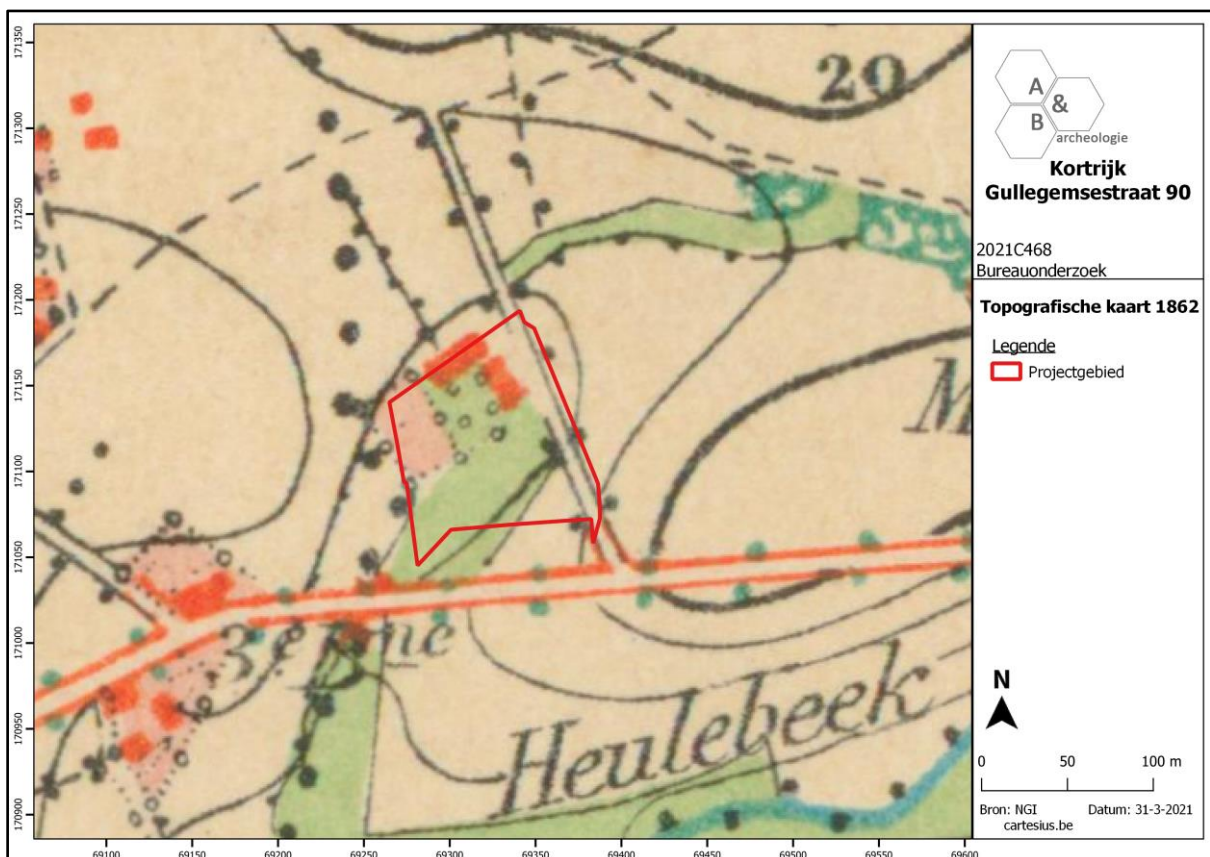
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

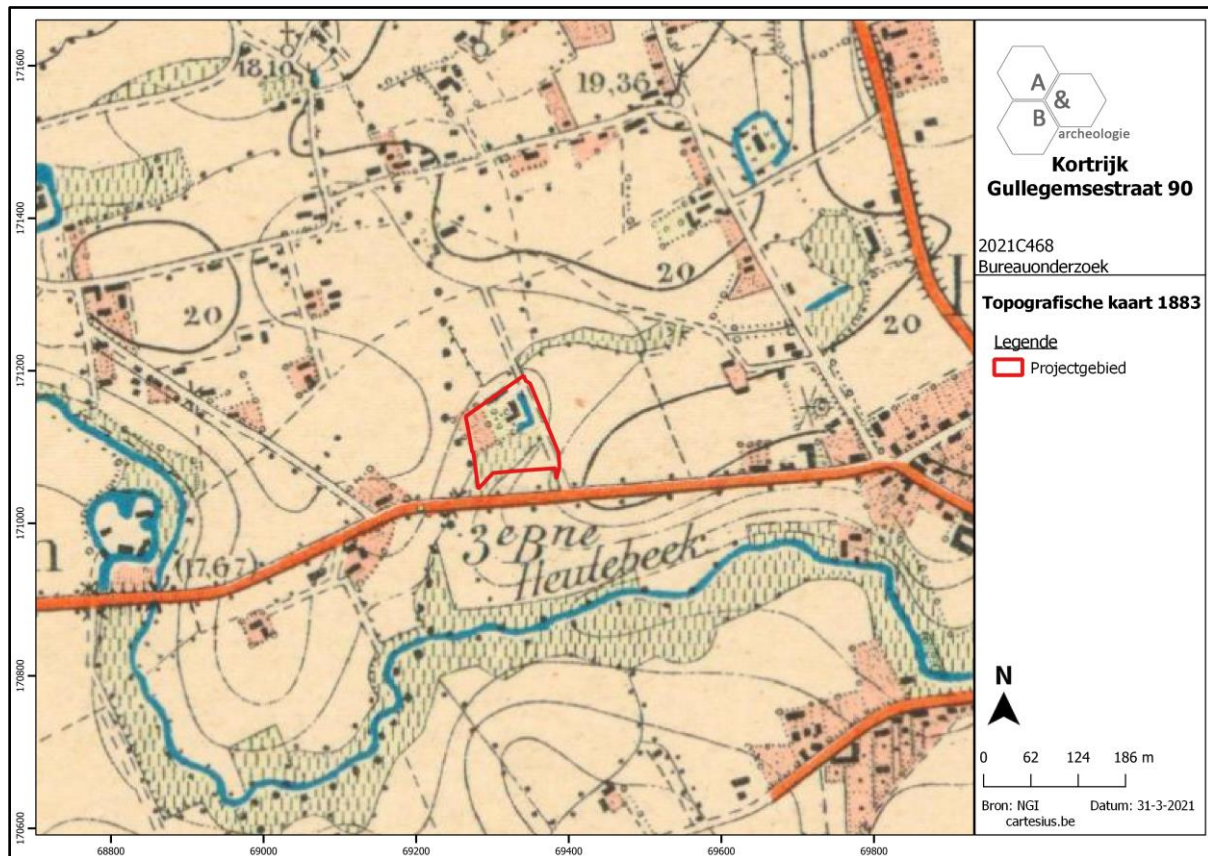
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

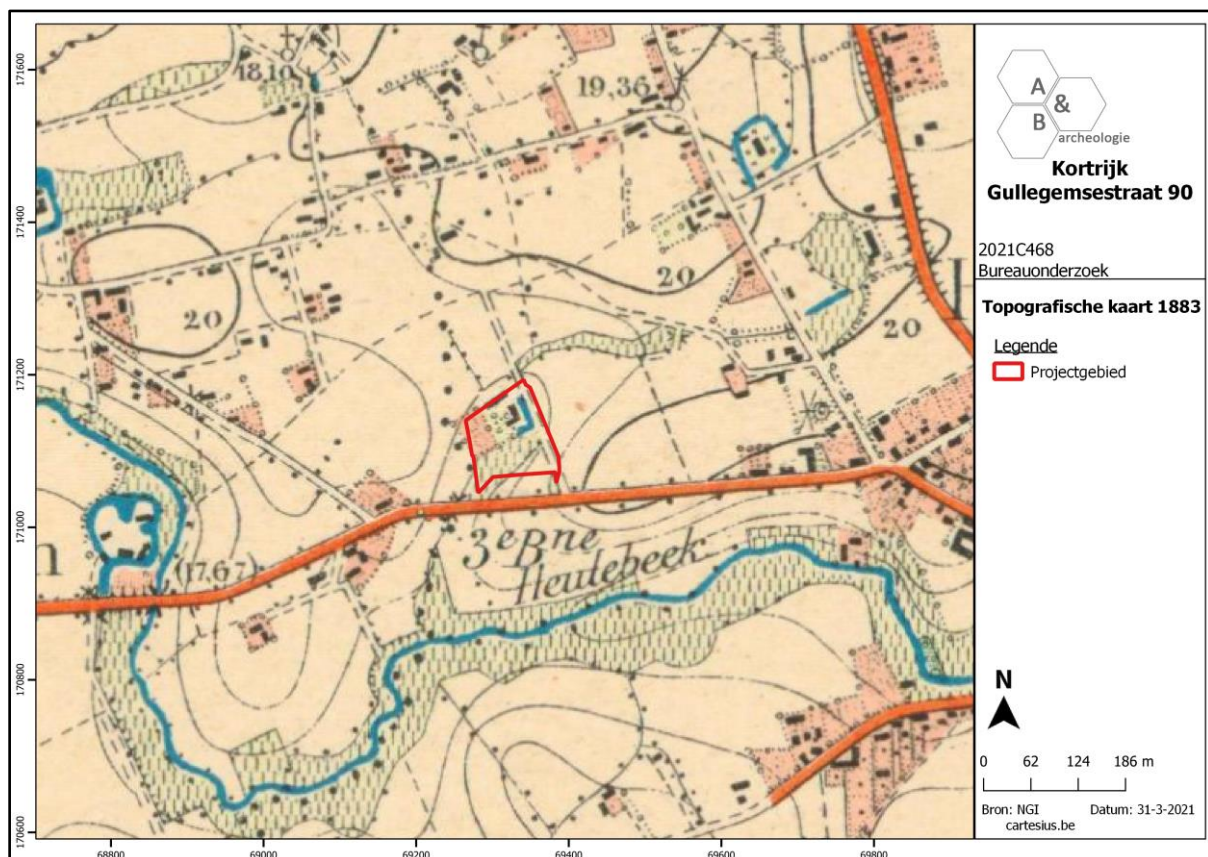
Figuur 20 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

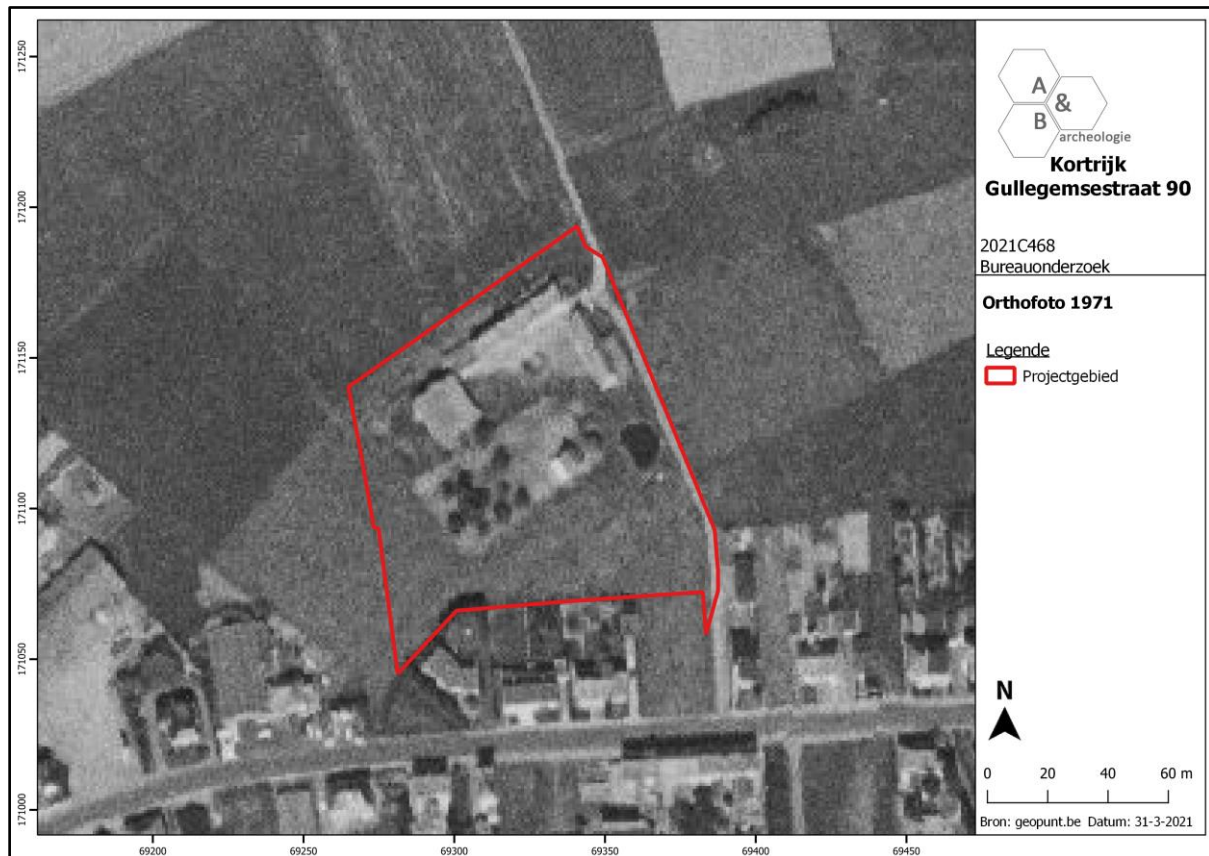
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).

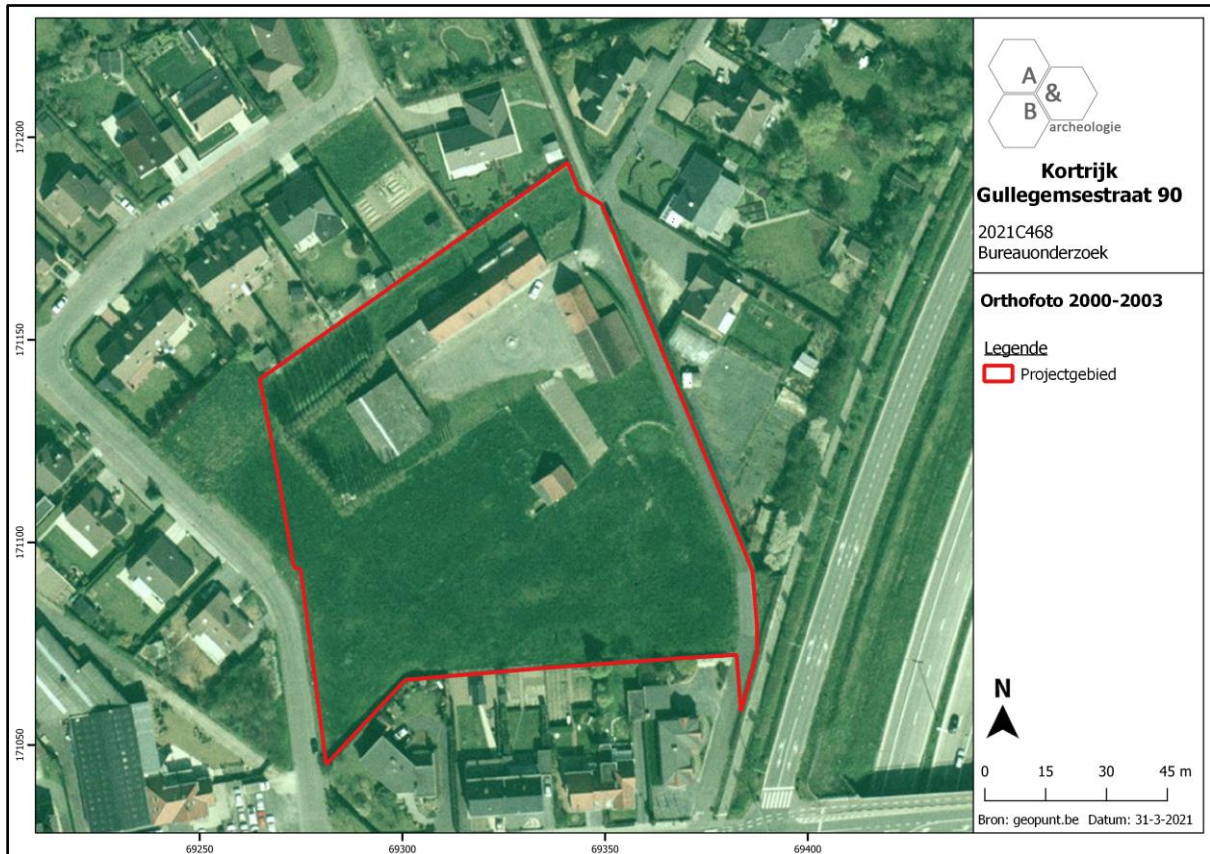
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het plangebied meerdere archeologische sites aangeduid. Het grootste deel betreft echter indicatoren van laatmiddeleeuwse sites met walgracht, die (nog) niet archeologisch zijn onderzocht (bvb. CAI Locaties 74525, 74527, 74528, 74529, 74722, 74720, 74713, 74712, 74711). Op CAI Locatie 74713 (Hof van Heule, walgrachtsite met verdwenen mottekasteel van de Heren van Heule) werden daarnaast bij een veldprospectie 2 Romeinse scherven en aardewerk uit de periode 1300-1900 aangetroffen, alsook minstens 39 voorwerpen zoals kogelhulzen en obuskoppen die getuigen van het intense oorlogsgeweld tijdens de Eerste Wereldoorlog.

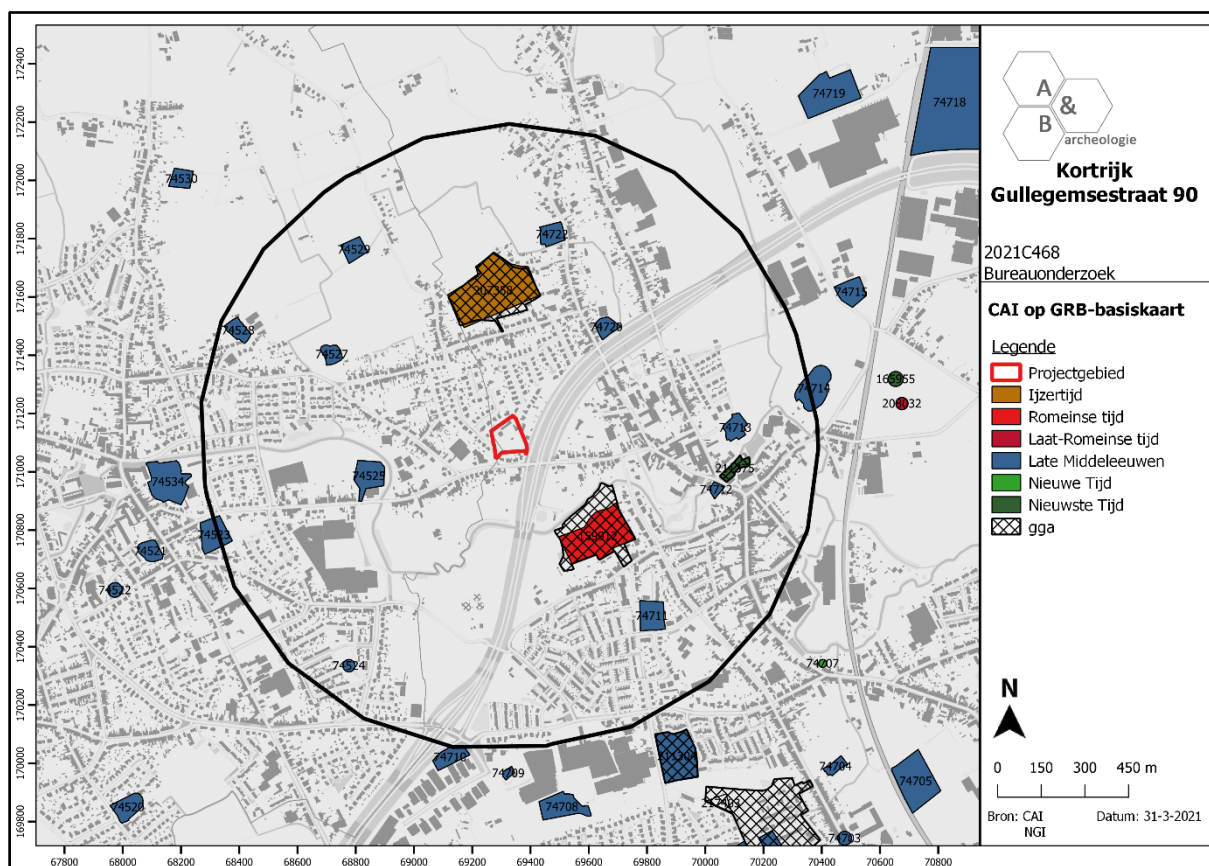
Gravend archeologisch onderzoek vond afgaande op de CAI plaats op enkele plekken nabij het plangebied:

- CAI Locatie 207358, ca. 500m ten noorden van het terrein: proefsleuvenonderzoek waarbij op een beperkt deel van het terrein paalkuilen en een vierhoekige structuur uit de late ijzertijd werden aangetroffen. Er werd geen verder onderzoek geadviseerd.
- CAI Locatie 159912, ca. 500m ten zuidoosten van het terrein: proefsleuvenonderzoek waarbij 3 verspreid gelegen brandrestengraven uit de Romeinse tijd, 2 grachten uit de 1ste eeuw na Chr. die deel uitmaken van een Romeins grachtensysteem, en verscheidene grachtfragmenten van een percelleringssysteem uit de late middeleeuwen/subrecente periode werden aangetroffen, alsook sporen en vondsten te relateren aan de Eerste Wereldoorlog: een afgevuurde Britse obus, bomkrater, kuil (mogelijk fragment van loopgraaf?), 23 onafgevuurde loopgraafmortieren. Er werd geen verdere opgraving geadviseerd.

Iets ten oosten van CAI Locatie 74722 werd recent een prospectie door middel van landschappelijke boringen en proefsleuven uitgevoerd (niet aangeduid op de kaart hieronder), waarbij enkele sporen daterend uit de late ijzertijd en (late) middeleeuwen werden gevonden, alsook een aantal vondsten te dateren in de late ijzertijd tot Romeinse periode. Deze betreffen echter eerder beperkte agrarische off-site activiteiten en er werd geen verder vooronderzoek geadviseerd.⁸

Bij een proefsleuvenonderzoek in de kern van Heule (CAI Locatie 211375) werden voornamelijk pinkuilen en ophogingslagen uit de nieuwste tijd aangetroffen.

⁸ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/15510>

Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- De oudste betrouwbare kaart waarop het plangebied is afgebeeld, is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Een voorloper van de huidige Gullegemsestraat is reeds aanwezig; deze weg buigt ten westen van het plangebied af naar het noordwesten en loopt rond de vallei van de Heulebeek naar de kern van Gullegem. De huidige, eerder rechtlijnige verbinding tussen Heule en Gullegem met een brug over de Heulebeek dateert pas van de 2de helft van de 19de eeuw. Op de Ferrariskaart wordt net ten noordoosten van het terrein een hoeve met 3 losstaande gebouwen en een boomgaard afgebeeld; vergelijking met jongere kaarten doet besluiten dat deze gebouwen effectief binnen de grenzen van het plangebied zijn te situeren en dat de projectie op de Ferrariskaart enige afwijking vertoont. Tussen de gebouwen en de straat zijn akkers en weilanden gelegen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 toont effectief 3 losstaande gebouwen (2 grote volumes in het oosten en noorden, 1 kleiner volume in het westen) in de noordoosthoek van het terrein, met daarbij een restant van een rechthoekige gracht. De hoek van deze gracht bevindt zich min of meer op de plek van de huidige vijver in het oosten van het terrein. Eenzelfde configuratie is te zien op de iets latere Vandermaelenkaart. Het terrein ten zuiden van de gebouwen is in gebruik als (nat?) grasland. Op deze kaart is de grens tussen Heule en Gullegem die in het westen van het terrein van noord naar zuid loopt duidelijk aangegeven. De Poppkaart is iets jonger, want daarop wordt de huidige loop van de Gullegemsestraat weergegeven. De 2 grootste bouwvolumes worden aangeduid, het kleine westelijke gebouwtje niet meer. Ten oosten, op de plek van de huidige oprit, is een weg aanwezig die verder noordwaarts loopt, op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 is dit duidelijker te zien. Op de topografische kaart van 1883 is het oostelijke gebouw iets uitgebreid, op de kaart van 1910 komt er een 3de gebouw bij op de plek van het voormalige kleine westelijke volume. Op beide kaarten wordt de rechthoekige grachtpartij opnieuw afgebeeld. De luchtfoto van 1971 is niet geheel duidelijk, maar de huidige gebouwconfiguratie is herkenbaar. Een deel van het terrein lijkt in gebruik als boomgaard. De weg in het oosten is nog aanwezig, de gronden ten noorden zijn nog onbebouwd en de ringweg is nog niet aangelegd. Op de foto van 1979-1990 is de boomgaard niet meer te zien, de gronden ten noorden zijn verkaveld en bebouwd en de ringweg is aanwezig, de brug ten zuidoosten van het terrein is in opbouw. Aan de invulling van het plangebied is sindsdien quasi niks meer gewijzigd. Het is onduidelijk in welke mate de huidige noordelijke en oostelijke gebouwen teruggaan op deze die reeds zijn afgebeeld op de Ferrariskaart. In ieder geval laat de rechthoekige grachtpartij, die op de meeste kaarten wordt afgebeeld en waarvan een restant bewaard is in de vijver, vermoeden dat de hoeve kan teruggaan op een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Grootschalige verstoringen lijken sinds ca. 240 jaar niet te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

- Het plangebied is te situeren op tamelijk vlakke gronden ten noorden van de vallei van de Heulebeek en op enige afstand ten zuiden van een zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug. De kronkelende, west-oost lopende Heulebeek bevindt zich ca. 250m ten zuiden van het terrein en mondt verder naar het oosten in Kuurne uit in de Leie. Op het detail van het hoogtemodel is te zien

dat het maaiveld van het plangebied een ietwat geaccidenteerd verloop kent, met hoogtewaarden die schommelen tussen ca. +17,70m TAW en ca. +18,30m TAW. De vijverpartij in het oosten is duidelijk lager gelegen (ca. +15,80m TAW). Op het plangebied worden (matig) natte (licht) zandleembodems zonder profiel gekarteerd, en matig droge licht zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Het is niet duidelijk of de natte bodems duiden op bvb. een oud beekvalleitje, of op een voormalige gracht van een middeleeuwse walgrachtsite.

- In de omgeving van het plangebied zijn meerdere van dergelijke laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend, maar deze zijn op heden nog niet/amper archeologisch onderzocht. Enkele recente proefsleuvenonderzoeken in de omgeving leverden summiere aanwijzingen op voor menselijke aanwezigheid aan weerszijden van de vallei van de Heulebeek in de ijzertijd en de Romeinse periode. Geen van deze sites werd na het vooronderzoek echter vlakdekkend opgegraven.

- Er kan aan het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting worden gegeven. De ligging op hogere gronden net buiten de vallei van de Heulebeek laat toe te veronderstellen dat deze locatie een bepaalde aantrekkingskracht kan gehad hebben voor menselijke aanwezigheid in het verleden. De nabijheid van stromend water kan interessant geweest zijn voor het inrichten van tijdelijke kampementen tijdens de steentijden. In situ bewaarde steentijd artefactensites zijn zeker niet vooraf uit te sluiten. Daarnaast kunnen ook sites met grondsporen uit diverse periodes verwacht worden, met een verhoogde kans op sites uit de ijzertijd/Romeinse periode en de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De inrichting van het terrein wordt volledig gewijzigd: alle gebouwen worden afgebroken, de weiden gesupprimeerd en de gronden worden bouwrijp gemaakt voor een verkaveling van 20 bouwloten. Er worden open en halfopen woningen voorzien, met bij elke woning een tuin, en georiënteerd op een nieuwe weg die in het westen zal aansluiten op de straat Laagweide. Langs deze nieuwe weg worden enkele parkeerplaatsen voorzien, en in het oosten sluit deze aan op een groenzone. Langs de oostelijke grens van het terrein wordt de huidige oprit tot de woning gevrijwaard, dit is een strook van 5,22m breed waarop een erfdienstbaarheid van uitweg van kracht is. De totale oppervlakte van bouwloten, weg en groenzone is 10 274m², dit betekent dat de zone van erfdienstbaarheid 627m² inneemt. Daar gebeuren geen werken, op de rest van het terrein zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden: het slopen van de gebouwen en het opbreken van de verharding, het bouwrijp maken van de landbouwgronden, de bodemingrepen voor de aanleg van de weg en de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, de groenzone,... Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de eertijds landelijke omgeving tussen Heule en Gullegem, waar tot op heden nog niet veel gravend archeologisch onderzoek gebeurde. Er dient bijgevolg

verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de afbraak van de bestaande gebouwen.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode noodzakelijk om uit te voeren. Het terrein heeft gezien de ligging nabij de Heulebeek een potentieel op voor steentijdsites. Daarnaast kan op die manier ook de bodemopbouw exacter in kaart worden gebracht, alsook de verstoringsgraad. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek, door middel van boringen, wordt in het programma van maatregelen verder uitgewerkt en verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een

metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (zie verder) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na het uitvoeren van de landschappelijke boringen (en na een eventueel archeologisch booronderzoek en/of steentijd proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op de plek van de huidige bebouwing worden al op de Ferrariskaart uit ca. 1777 gebouwen afgebeeld. Mogelijk gaan deze terug op een laatmiddeleeuwse site met walgracht. De rest van het terrein was in die periode boomgaard en landbouwgrond. Sindsdien is er niet veel veranderd aan het plangebied, wel wijzigde de gebouwconfiguratie licht. Het is onduidelijk in welke mate de huidige noordelijke en oostelijke gebouwen teruggaan op deze die reeds zijn afgebeeld op de Ferrariskaart. Grootschalige verstoringen lijken sinds ca. 240 jaar niet te hebben plaatsgevonden op het plangebied. Er gebeurde nog geen archeologisch onderzoek op het plangebied of de directe omgeving.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Zie hierboven.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Op basis van enkel het bureauonderzoek kan deze vraag niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De inrichting van het terrein wordt volledig gewijzigd: alle gebouwen worden afgebroken, de weiden gesupprimeerd en de gronden worden bouwrijp gemaakt voor een verkaveling van 20 bouwloten. Er worden open en halfopen woningen voorzien, met bij elke woning een tuin, en georiënteerd op een nieuwe weg die in het westen zal aansluiten op de straat Laagweide. Langs deze nieuwe weg worden enkele parkeerplaatsen voorzien, en in het oosten sluit deze aan op een groenzone. Langs de oostelijke grens van het terrein wordt de huidige oprit tot de woning gevrijwaard, dit is een strook van 5,22m breed waarop een erfdienstbaarheid van uitweg van kracht is. De totale oppervlakte van bouwloten, weg en groenzone is 10 274m², dit betekent dat de zone van erfdienstbaarheid 627m² inneemt. Daar gebeuren geen werken, op de rest van het terrein zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden: het slopen van de gebouwen en het opbreken van de verharding, het bouwrijp maken van de landbouwgronden, de bodemingrepen voor de aanleg van de weg en de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, de groenzone,... Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet met 100% zekerheid vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van een archeologische site is echter niet onbestaande.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien blijkt dat bij dit onderzoek archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn op een deel of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient ofwel een verder vooronderzoek gericht op steentijd te gebeuren om de site beter te kunnen afbakenen (door middel van waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten in functie van steentijd artefactensites), ofwel kan er direct worden overgegaan naar een opgraving indien er voldoende gegevens voorhanden zijn voor het opmaken van een programma van maatregelen hiervoor.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Deze fase kan volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn (= geen potentieel voor steentijd). Indien er bij de landschappelijke boringen wordt vastgesteld dat het archeologisch niveau is verstoord op bepaalde delen van het plangebied, dan kan de zone waar proefsleuven dienen aangelegd te worden beperkt worden. Het sleuvenonderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel voor sites met grondsporen in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Kortrijk (Heule) Gullegemsestraat 90 (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 10 901m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is bebouwd met diverse losstaande gebouwen (woonhuis, stallen, opslagplaatsen) horende bij de hoeve gelegen op het adres Gullegemsestraat 90. De gebouwen situeren zich in de noordelijke helft van het terrein, ertussen is een verharding aanwezig. Rond de gebouwen zijn er weilanden, met centraal in het oosten een (drooggevalen) vijver. Langsheen de oostelijke grens is de hoeve bereikbaar via een lange oprit die verbinding maakt met de Gullegemestraat, die iets ten zuiden van het terrein is gelegen. Tussen het plangebied en deze straat bevinden zich een aantal huizen en tuinen. De oprit splitst zich verder naar het noorden in 2 wandel-/fietspaden die toegang geven tot de verkaveling die zich ten noorden van het plangebied bevindt. Het grootste deel van het terrein is gelegen op grondgebied Heule (deelgemeente van Kortrijk), het westelijke perceel bevindt zich op grondgebied Gullegem (deelgemeente van Wevelgem) en grenst aan de straat Laagweide.

De oudste betrouwbare kaart waarop het plangebied is afgebeeld, is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Een voorloper van de huidige Gullegemsestraat is reeds aanwezig; deze weg buigt ten westen van het plangebied af naar het noordwesten en loopt rond de vallei van de Heulebeek naar de kern van Gullegem. De huidige, eerder rechtlijnige verbinding tussen Heule en Gullegem met een brug over de Heulebeek dateert pas van de 2de helft van de 19de eeuw. Op de Ferrariskaart wordt net ten noordoosten van het terrein een hoeve met 3 losstaande gebouwen en een boomgaard afgebeeld; vergelijking met jongere kaarten doet besluiten dat deze gebouwen effectief binnen de grenzen van het plangebied zijn te situeren en dat de projectie op de Ferrariskaart enige afwijking vertoont. Tussen de gebouwen en de straat zijn akkers en weilanden gelegen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 toont effectief 3 losstaande gebouwen (2 grote volumes in het oosten en noorden, 1 kleiner volume in het westen) in de noordoosthoek van het terrein, met daarbij een restant van een rechthoekige gracht. De hoek van deze gracht bevindt zich min of meer op de plek van de huidige vijver in het oosten van het terrein. Eenzelfde configuratie is te zien op de iets latere Vandermaelenkaart. Het terrein ten zuiden van de gebouwen is in gebruik als (nat?) grasland. Op deze kaart is de grens tussen Heule en Gullegem die in het westen van het terrein van noord naar zuid loopt duidelijk aangegeven. De Poppkaart is iets jonger, want daarop wordt de huidige loop van de Gullegemsestraat weergegeven. De 2 grootste bouwvolumes worden aangeduid, het kleine westelijke gebouwtje niet meer. Ten oosten, op de plek van de huidige oprit, is een weg aanwezig die verder noordwaarts loopt, op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 is dit duidelijker te zien. Op de topografische kaart van 1883 is het oostelijke gebouw iets uitgebreid, op de kaart van 1910 komt er een 3de gebouw bij op de plek van het voormalige kleine westelijke volume. Op beide kaarten wordt de rechthoekige grachtpartij opnieuw afgebeeld. De luchtfoto van 1971 is niet geheel duidelijk, maar de huidige bouwconfiguratie is herkenbaar. Een deel van het terrein lijkt in gebruik

als boomgaard. De weg in het oosten is nog aanwezig, de gronden ten noorden zijn nog onbebouwd en de ringweg is nog niet aangelegd. Op de foto van 1979-1990 is de boomgaard niet meer te zien, de gronden ten noorden zijn verkaveld en bebouwd en de ringweg is aanwezig, de brug ten zuidoosten van het terrein is in opbouw. Aan de invulling van het plangebied is sindsdien quasi niks meer gewijzigd. Het is onduidelijk in welke mate de huidige noordelijke en oostelijke gebouwen teruggaan op deze die reeds zijn afgebeeld op de Ferrariskaart. In ieder geval laat de rechthoekige grachtpartij, die op de meeste kaarten wordt afgebeeld en waarvan een restant bewaard is in de vijver, vermoeden dat de hoeve kan teruggaan op een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Grootschalige verstoringen lijken sinds ca. 240 jaar niet te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

Het plangebied is te situeren op tamelijk vlakke gronden ten noorden van de vallei van de Heulebeek en op enige afstand ten zuiden van een zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug. De kronkelende, west-oost lopende Heulebeek bevindt zich ca. 250m ten zuiden van het terrein en mondt verder naar het oosten in Kuurne uit in de Leie. Op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het maaiveld van het plangebied een ietwat geaccidenteerd verloop kent, met hoogtewaarden die schommelen tussen ca. +17,70m TAW en ca +18,30m TAW. De vijverpartij in het oosten is duidelijk lager gelegen (ca. +15,80m TAW). Op het plangebied worden (matig) natte (licht) zandleembodems zonder profiel gekarteerd, en matig droge licht zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Het is niet duidelijk of de natte bodems duiden op bvb. een oud beekvalleitje, of op een voormalige gracht van een middeleeuwse walgrachtsite.

In de omgeving van het plangebied zijn meerdere van dergelijke laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend, maar deze zijn op heden nog niet/amper archeologisch onderzocht. Enkele recente proefsleuvenonderzoeken in de omgeving leverden summiere aanwijzingen op voor menselijke aanwezigheid aan weerszijden van de vallei van de Heulebeek in de ijzertijd en de Romeinse periode. Geen van deze sites werd na het vooronderzoek echter vlakdekkend opgegraven.

Er kan aan het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting worden gegeven. De ligging op hogere gronden net buiten de vallei van de Heulebeek laat toe te veronderstellen dat deze locatie een bepaalde aantrekkingskracht kan gehad hebben voor menselijke aanwezigheid in het verleden. De nabijheid van stromend water kan interessant geweest zijn voor het inrichten van tijdelijke kampementen tijdens de steentijden. In situ bewaarde steentijd artefactensites zijn zeker niet vooraf uit te sluiten. Daarnaast kunnen ook sites met grondsporen uit diverse periodes verwacht worden, met een verhoogde kans op sites uit de ijzertijd/Romeinse periode en de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

De inrichting van het terrein wordt volledig gewijzigd: alle gebouwen worden afgebroken, de weiden gesupprimeerd en de gronden worden bouwrijp gemaakt voor een verkaveling van 20 bouwloten. Er worden open en halfopen woningen voorzien, met bij elke woning een tuin, en georiënteerd op een nieuwe wegnis die in het westen zal aansluiten op de straat Laagweide. Langs deze nieuwe wegnis worden enkele parkeerplaatsen voorzien, en in het oosten sluit deze aan op een groenzone. Langs de oostelijke grens van het terrein wordt de huidige oprit tot de woning gevrijwaard, dit is een strook van 5,22m breed waarop een erfdienstbaarheid van uitweg van kracht is. De totale oppervlakte van bouwloten, wegnis en groenzone is 10 274m², dit betekent dat de zone van erfdienstbaarheid

627m² inneemt. Daar gebeuren geen werken, op de rest van het terrein zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden: het slopen van de gebouwen en het opbreken van de verharding, het bouwrijp maken van de landbouwgronden, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis en de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, de groenzone,... Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de eertijds landelijke omgeving tussen Heule en Gullegem, waar tot op heden nog niet veel gravend archeologisch onderzoek gebeurde. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de afbraak van de bestaande gebouwen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek dient niet/beperkter uitgevoerd te worden indien er bij de landschappelijke boringen een verstoring van het archeologisch niveau worden vastgesteld op (delen van) het terrein. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.google.com/maps>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/15510>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Zicht op het plangebied, gezien vanuit het zuidwesten (bron: https://www.google.com/maps).....	8
Figuur 3 Zicht vanuit het zuiden op de oprit langsheen de oostelijke grens (bron: https://www.google.com/maps).....	8
Figuur 4 Ontwerpplan geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	9
Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).....	10
Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....	11
Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). ..	12
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..	13
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	14
Figuur 12 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	17
Figuur 16 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	23
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 20 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....	24
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).	25
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).	25
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	26
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).....	26
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).....	27
Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).....	29